

UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Využitie zdrojov Slovenského národného korpusu
pri výučbe slovenského jazyka
(Študentská vedecká, odborná a umelecká činnosť)

Študent: Bc. Romana Krolčíková

Študijný odbor: 1mSLOB

Koordinátor: Mgr. Katarína Gajdošová, Ph.D.

Akademický rok: 2017/2018

Obsah

Obsah	2
Abstrakt.....	3
Abstract.....	4
Úvod.....	5
1 Korpus ako zdroj lingvistického materiálu.....	6
1.1 Slovenský národný korpus	7
2 Využitie SNK vo vyučovaní jazykovej zložky slovenského jazyka	8
2.1 Formy využitia SNK vo vyučovaní slovenského jazyka	8
2.2 Možnosti využitia SNK v jednotlivých fázach vyučovacej hodiny slovenského jazyka.....	10
2.3 Jazykové cvičenia a ich dôležitosť vo výučbe slovenského jazyka	12
3 Tvorba jazykových cvičení na základe korpusového materiálu.....	13
Morfologické cvičenia	13
Lexikálne cvičenia	18
Štylisticko-fonologické cvičenia	27
Syntaktické cvičenia.....	29
Záver	33
Použitá literatúra	35
Elektronické zdroje	36
PRÍLOHA	37

Abstrakt

KROLČÍKOVÁ, Romana, *Využitie zdrojov Slovenského národného korpusu pri výučbe slovenského jazyka*. Univerzita Komenského v Bratislave. Pedagogická fakulta, Katedra slovenského jazyka a literatúry. Konzultant práce: Mgr. Katarína Gajdošová, Ph.D. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. Pedagogická fakulta, 2018. 37 s.

Slovenský národný korpus (ďalej SNK) ako elektronická databáza textov a jazykových informácií je zdrojom jazykového materiálu nielen pre vedecký výskum, tvorbu slovníkov, prekladateľskú prácu či spracovanie prirodzeného jazyka, ale je možné využiť ho aj na didaktické ciele. Vzhľadom na rozsah, pridanú hodnotu vnútornej lingvistickej anotácie textov (základný tvar slova priradený každému tvaru slova vo vete; morfológická značka označujúca morfológické kategórie každého tvaru slova) a zastúpenie textov zo všetkých jazykových štýlov je SNK vhodný pri tvorbe materiálu na vyučovanie jazykovej zložky slovenského jazyka a literatúry.

V práci sa v prvej časti venujeme teoretickým východiskám budovania SNK so zreteľom na didaktické aspekty jeho využitia, ale aj didaktickým postupom, ktoré sú najvhodnejšie pri tvorbe cvičení so zameraním na slovenský jazyk.

V druhej časti prakticky predstavujeme spôsob využitia korpusov z celku SNK pri tvorbe vlastných jazykových cvičení. Vybrané javy z jednotlivých jazykových rovín (lexikálnej, morfológickej, syntaktickej) sa spracúvajú v predkladaných cvičeniach.

Kľúčové slová: korpus, Slovenský národný korpus, jazykové cvičenie, didaktika jazyka, vyučovací proces, slovenský jazyk a literatúra, morfológické cvičenie, syntaktické cvičenie, lexikálne cvičenie, štylistické cvičenie, cvičenia zo zvukovej roviny jazyka

Abstract

KROLČÍKOVÁ, Romana, *Využitie zdrojov Slovenského národného korpusu pri výučbe slovenského jazyka*. Univerzita Komenského v Bratislave. Pedagogická fakulta, Katedra slovenského jazyka a literatúry. Konzultant práce: Mgr. Katarína Gajdošová, Ph.D. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave. Pedagogická fakulta, 2018. 37 s.

The Slovak National Corpus (from now onwards SNC) as an electronic database of texts and information about language is a source of language material not only used for scientific research, creating dictionaries, translations or processing of the natural language, but it is also utilizable to reach didactic goals. Considering its extent, added value of linguistic annotation of text (the basic form of a word assigned to each form of the word in a sentence; a morphological sign indicating the morphological categories of each form of the word) and representation of texts from all the language styles in SNC is convenient during the process of creating materials used for teaching of language component of the Slovak language and literature.

The first part of the work is devoted to theoretical basis for building SNC while also taking into account didactic aspects of its use, but also didactic procedures, which are most suitable for creating exercises with focus on the Slovak language.

In the following part we represent a way of using the corpora from SNC while creating our own language exercises. Selected phenomena from each language aspect (lexical, morphological, syntactic) is processed in the present exercise.

Key words: corpus, Slovak National Corpus, language practises, language didactics, teaching process, Slovak language and literature, morphological exercise, syntactic exercise, lexical exercise, stylistic exercise, exercises from the language plane

Úvod

Slovenský národný korpus (ďalej SNK) predstavuje elektronickú databázu textov, ktorá je nekonečným zdrojom jazykového materiálu pre vedecký výskum, tvorbu slovníkov, prácu prekladateľov, spracovanie prirodzeného jazyka atď., a je možné využiť ho aj na didaktické ciele. So zreteľom na rozsah, vnútornú lingvistickú anotáciu textov a zastúpenie textov zo všetkých jazykových štýlov je SNK vhodný na tvorbu materiálu na vyučovanie jazykovej zložky slovenského jazyka a literatúry.

Vzhľadom na nezastupiteľnosť SNK ako materiálového zdroja (nielen) v súčasnej slovenskej lingvistike, aktuálnosť a rýchly rozvoj korpusov vo svete sme sa v našej práci rozhodli venovať sa praktickému využitiu SNK vo výučbe slovenského jazyka pri tvorbe jazykových cvičení.

Práca má teoreticko-aplikačný charakter. Cieľom teoretickej časti je poukázať nielen na všeobecné výhody práce s korpusom na vyučovacej hodine, ale konkretizovať aj jednotlivé formy jeho využitia a poukázať na inšpiratívne spôsoby, ako využiť SNK v jednotlivých fázach vyučovacej hodiny slovenského jazyka so zameraním na didaktické metódy a postupy výchovno-vzdelávacieho procesu.

Primárnym cieľom našej práce je praktická tvorba jazykových cvičení s využitím SNK ako východiskového lingvistického materiálu. Praktická časť obsahuje konkrétnu realizáciu siedmich jazykových cvičení z rôznych jazykových rovín, pričom každé obsahuje zadanie, konkrétnu ukážku cvičenia, tvorbu cvičenia aj s podrobným opisom postupu vrátane vizuálnej demonštrácie. Súčasťou praktickej časti je aj ďalších 9 cvičení v prílohe, ktoré sú tiež výsledkom primárneho cieľa praktickej časti našej práce. Cvičenia môžu poslúžiť ako inšpirácia pre čitateľa pri príprave vyučovacej hodiny s upevňovaním konkrétneho jazykového javu.

Pri tvorbe teoretickej časti sme pracovali s odbornou literatúrou, ktorú uvádzame v použitej literatúre. Odkazujeme najmä na práce M. Šimkovej, K. Gajdošovej a H. Ľos Ivoríkovej, ktoré sa vo svojich čiastkových prácach venujú využitiu SNK vo výučbe slovenského jazyka. Didaktické poznatky sme čerpali z prác V. Betákovej.

1 Korpus ako zdroj lingvistického materiálu

V 60. rokoch minulého storočia začali vo svete vznikať prvé počítačovo spracované textové korpusy ako materiál na ďalšie vedecké, výskumné alebo didaktické využitie.

V nasledujúcej kapitole stručne definujeme, čo je korpus, aké môže byť jeho lingvistické a didaktické využitie v praxi a zameriame sa na výhody práce s korpusom ako potenciálnym materiálovým zdrojom pri výučbe jazykovej zložky slovenského jazyka a literatúry.

Korpusom sa nazýva „rozsiahly vnútorne štruktúrovaný a ucelený súbor jazykových dát, ktoré sú elektronicky uložené a spracovávané“ (Šimková 2008, s. 4) a ktoré slúžia ako materiál pre vedecké, výskumné i didaktické ciele. Korpus nie je iba súbor textových materiálov, ktoré sú zozbierané do jednej databázy, nezastupuje miesto archívu, keďže všetky texty v korpuse sú formátom zjednotené a sú z nich odstránené obrázky, ako aj inojazyčné textové časti. Korpus obsahuje „vyhľadávacie, triediace a selektovacie počítačové nástroje“ (Šimková 2008, s. 2), pomocou ktorých je možné skúmanie jazykových javov aj pri výučbe akéhokoľvek jazyka.

Korpus disponuje jedným z najpotrebnejších atribútov vo vyučovaní slovenského jazyka – kontextom, ktorý je neodmysliteľnou súčasťou pri zostavovaní kvalitných a funkčných jazykových cvičení. Sprístupňuje max. 100 slov z okolia vyhľadaného výrazu, preto je potrebné uvedomiť si, že korpus nie je digitálnou knižnicou, ale slúži výlučne ako východiskový jazykový materiál na ďalšie vedecko-výskumné a didaktické ciele.

Ďalšou výhodou pri používaní korpusu je časová ekonomickosť a ľahká dostupnosť. Je prístupný komukoľvek na základe registrácie prostredníctvom internetu a v priebehu pár minút môže používateľ vyhľadať niekoľkotisícové výskyty konkrétneho jazykového javu. Nie sú potrebné manuálne tvorené excerpcie ani nutné čítanie celých kníh, prostredníctvom ktorých by používateľ získal podobný textový materiál.

Texty v korpuse sú vnútorne lingvisticky spracované a toto „špeciálne počítačové vybavenie umožňuje hľadať nielen slová, ale súčasne aj všetky ich tvary, umožňuje hľadať spojenia, zisťovať rôzne frekvencie, usporadúvať nájdený materiál podľa konkrétnych potrieb“ (Šimková 2008, s. 3). Aj tým má korpus potenciál byť využívaný pri vyučovaní jazyka.

Okrem toho sú k jednotlivým textom pridávané rôzne typy anotácií. SNK obsahuje morfológickú anotáciu, čo znamená, že každej textovej jednotke je priradená morfológická značka, ktorá reprezentuje slovnodruhovú príslušnosť konkrétneho slova. Taktiež je možné

využiť pri práci s korpusom štýlovo-žánrovú anotáciu, ktorá obsahuje napr. informácie o jazykovom štýle textov, jeho príslušnosti k žánru a subžánru či bibliografické údaje (autor textu, prekladateľ, rok vydania a pod.). Všetky informácie o morfológických, bibliografických a štýlovo-žánrových anotáciách sú dostupné na stránke SNK¹.

1.1 Slovenský národný korpus

Slovenský národný korpus vznikol v roku 2002 v Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied v Bratislave. Cieľom projektu je budovanie textových a hovorených korpusov, podkorpusov a iných databáz. Úlohou oddelenia SNK je tiež vedecko-výskumná činnosť založená na báze korpusovo spracovaných textov, ako aj výskum samotného budovania korpusov. SNK v užšom chápaní možno stručne charakterizovať ako „všeobecný jednojazyčný korpus písaných textov súčasnej slovenčiny“ (Šimková 2008, s. 5).

Obsahová štruktúra primárneho korpusu je tvorená písanými textami získanými „od autorov alebo vlastníkov autorských či distribučných práv“ (Šimková 2008, s. 5), ako aj textami z internetových zdrojov. SNK zahŕňa celú stylistickú a žánrovú rozmanitosť textových súborov. Obsahuje reálne texty, teda aj jazykové javy a prostriedky, ktoré sa v bežnej komunikácii využívajú a žiaci sa s nimi s vysokou pravdepodobnosťou stretávajú, ale aj jazykové nepresnosti a chyby, vďaka ktorým sa dá sledovať jazyková kultúra textov. „Jedným z princípov budovania korpusov je spracúvanie reálnych textov, a to aj s preklepmi a inými chybami.“ (Šimková 2008, s. 5) Preto si pri používaní korpusu treba uvedomiť, že nepredstavuje kodifikačnú príručku, ale východiskový text, ktorý môže používateľ ďalej analyzovať a spracúvať².

¹ Všetky potrebné informácie o vnútornej a vonkajšej anotácii SNK sú dostupné na stránke http://korpus.juls.savba.sk/usage.html#znacky_anotacie.

² Viac informácií o všetkých dostupných písaných, hovorených, nárečových aj akýchkoľvek špecializovaných korpusoch možno nájsť na stránke SNK <http://korpus.sk/structure1.html>.

2 Využitie SNK vo vyučovaní jazykovej zložky slovenského jazyka

V nasledujúcej kapitole sa zameriame na možnosti využitia SNK v jednotlivých fázach vyučovacej hodiny slovenského jazyka. Poukážeme na konkrétne spôsoby a didaktické postupy i metódy, prostredníctvom ktorých je možné prepojiť tradičnú výučbu jazyka s možnosťami, ktoré ponúka práca so SNK.

2.1 Formy využitia SNK vo vyučovaní slovenského jazyka

SNK je možné využiť pri vyučovaní slovenského jazyka viacerými spôsobmi. Práca so SNK môže pôsobiť na žiakov motivačne, ak učiteľ pracuje s nástrojmi korpusu bezprostredne na hodine, a tak dokáže reagovať na aktuálnu situáciu, ktorá vznikne vo vyučovacom procese, napríklad vyhľadávať také tvary slov, ktoré navrhnu žiaci, čím posilní interakciu žiakov, aktivizuje ich a podnieti ich pozornosť. Okrem samotného vyhľadávania v korpuse, s ktorým na základnej škole pracuje vo väčšine prípadov výlučne učiteľ najmä pre náročnosť, je možné využiť na hodinách slovenského jazyka prácu s elektronickými jazykovými zdrojmi³, ktoré sú dostupné na webovej stránke Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV v Bratislave, a iné nástroje SNK⁴.

Ďalšou možnosťou, ako využiť SNK vo výučbe slovenského jazyka, je tiež sprostredkované podávanie informácií získaných pomocou nástrojov SNK, ktoré si učiteľ vopred dôkladne pripraví počas svojej individuálnej krátkodobej prípravy na vyučovaciu hodinu. Ide o časovo ekonomickejší spôsob, keďže učiteľ má vopred pripravené materiály a používa ich na demonštráciu konkrétneho jazykového javu, resp. problému. Tak možno žiakom sprostredkovať grafy výskytov konkrétnych slov prostredníctvom nástroja DEVELOPER⁵, pomocou ktorého je možné zobraziť na časovej osi frekvenciu slova v jednotlivých rokoch a tak sledovať jeho umiestnenie a prechod medzi vrstvami slovnej zásoby. Alebo je možné demonštrovať konkrétne (frekvenčné) zoznamy vopred zámerne vybraných lexém, ktoré vyučujúci vyberie strategicky, s vopred presne určeným kognitívnym zámerom, so zreteľom na tematickú jednotku, ktorú chce pomocou SNK žiakom demonštrovať a vysvetliť.

³ Elektronické slovníky sú dostupné na stránke <http://slovníky.juls.savba.sk>.

⁴ Korpusové nástroje sú nastavbovými počítačovými nástrojmi, ktoré využívajú dáta z korpusov a ich lingvistické spracovanie a používateľovi prehľadne zobrazujú konkrétny hľadaný jav. Nástroje SNK sú dostupné na stránke <http://korpus.juls.savba.sk/tools.html>.

⁵ Nástroj DEVELOPER možno nájsť na stránke SNK <http://korpus.juls.savba.sk/developer.html>.

V súčasnosti sa vo všeobecnom výchovno-vzdelávacom procese kladie dôraz na využívanie IKT a vedenie žiakov k samostatnému používaniu elektronických zdrojov a médií. Na hodine slovenského jazyka to možno docieľiť napr. samostatnou prácou žiakov s elektronickými slovníkmi.

V školách s posilneným informatickým vzdelaním je okrem práce s elektronickými slovníkmi možné, aby žiaci základných škôl⁶ pracovali samostatne s korpusom na úrovni jednoduchého hľadania. Žiaci môžu prostredníctvom vyhľadávania v korpuse bez registrácie hľadať v jednej zo starších verzií SNK⁷ niektoré jazykové javy a na základe ich pozorovania si osvoja určité jazykové vedomosti. SNK ponúka okrem uvedeného hľadania bez registrácie či s plnou registráciou⁸ a využívania elektronických zdrojov aj ďalšie počítačové nástroje, napríklad nástroj LUDEVÍT⁹, prekladač do štúrovskej slovenčiny. Slúži na transformáciu textu zo súčasnej štandardnej slovenčiny do slovenčiny zo štúrovskeho obdobia. Pomocou neho je možné preložiť konkrétny text, ale aj celú internetovú stránku. Ďalším nástrojom SNK, ktorý je možno použiť na vyučovacej hodine, je už vyššie spomínaný nástroj DEVELOPER. Nástroje je možné využívať bezprostredne počas vyučovacej hodiny jazyka, buď jednotne s učiteľom ako demonštratívny prostriedok, alebo metódou individuálnej samostatnej práce.

Treba však podotknúť, že vzhľadom na časovú dotáciu štyridsiatich piatich minút, ktoré sú definované ako jedna vyučovacia hodina, alebo na dotáciu vyučovacích hodín za 1 školský rok, je prakticky nemožné, aby žiaci samostatne, skupinovo alebo individuálne, pracovali s korpusom priamo na hodine. Prispieva k tomu aj nedostatočná technická vybavenosť tried, keďže vo väčšine škôl disponujú potrebným technickým vybavením iba vybrané učebne. Riešením by mohlo byť medzipredmetové vyučovanie dvoch za sebou nasledujúcich predmetov, SJL a IKT, kde by žiaci využili a prepojili jazykové vedomosti s informatickými zručnosťami.

Posledným spôsobom využitia korpusu je využitie poznatkov získaných na základe korpusového vyhľadávania a ich ďalšie spracovanie do formy jazykových cvičení. Tomuto spôsobu sme sa podrobne venovali v praktickej časti našej práce. Pri tomto spôsobe

⁶ Pre žiakov stredných škôl, vzhľadom na ich kognitívne vedomosti a praktické zručnosti v oblasti IKT, je samostatné jednoduché hľadanie SNK dostupné bez väčších problémov.

⁷ Vo verejne dostupnej verzii SNK je možné vyhľadávanie bez registrácie na úrovni jednoduchého hľadania, ktoré je dostupné na adrese http://korpus.juls.savba.sk:8080/manatee.ks/do_query.

⁸ Registrácia do SNK umožní používateľovi využívať rozšírené hľadanie vo všetkých verziách korpusov aj podkorpusov, napr. hľadanie pomocou podreťazca, pomocou zástupných znakov a sprístupní mu rozšírené funkcie vyhľadávacieho nástroja, napr. kolokácie, frekvencia, uloženie textového materiálu a iné.

⁹ Nástroj LUDEVÍT, ako aj viac informácií o ňom, je možné nájsť na stránke SNK <http://korpus.juls.savba.sk/ludevity.html>.

využitia sa práca s korpusom stáva výlučne prácou učiteľa. Žiakom je predložený výsledný materiál – jazykové cvičenie zostavené z materiálu istého (pod)korpusu.

2.2 Možnosti využitia SNK v jednotlivých fázach vyučovacej hodiny slovenského jazyka

V nasledujúcej podkapitole sa sústreďíme na konkrétne fázy vyučovacej hodiny so zreteľom na to, ako začleniť SNK do vyučovacej hodiny slovenského jazyka. Pri každej fáze ponúkame istý príklad využitia SNK v danej fáze. Fixačnej a aplikačnej fáze sa venujeme samostatne, keďže metódy, ktoré sa spravidla využívajú v týchto fázach, sú predmetom praktickej časti našej práce.

Najdôležitejšou fázou výchovno-vzdelávacieho procesu, i keď sa často podceňuje, je motivácia. Ak učiteľ dokáže v žiakoch vzbudiť záujem o danú tematickú jednotku, obsahový i výkonový štandard si osvoja trvalejšie aj jednoduchšie. Motiváciou nemusí byť len kladenie dôrazu na významnosť jazykového javu (napríklad ovládanie vybraných slov), ale záujem možno vzbudiť aj prekvapivou informáciou súvisiacou s jazykom. Vtedy hovoríme o motivačnej demonštrácii. Na ňu možno jednoducho využiť SNK, keďže väčšina jazykových javov i problémov je ľahko demonštrovateľná na základe korpusového vyhľadávania. Takýto motivačný vplyv môžu mať napr. frekvenčné zoznamy výskytov.

Na úvodnej hodine k slovným druhom možno žiakom prostredníctvom frekvencie predstaviť, ktorý slovný druh sa v jazyku používa najčastejšie, ktorý zriedkavo. Žiaci na základe zisteného krátko diskutujú, prečo je to v našom jazyku práve tak. Ďalej možno tento fakt rozviesť v expozičnej fáze pri výučbe jazykových štýlov. Učiteľ žiakom prostredníctvom frekvenčných zoznamov slovných druhov ukáže, v ktorom jazykovom štýle sa vyskytuje najviac adjektív, sloviess a pod. Frekvencia výskytov je prostriedkom, ktorým učiteľ jednoducho a veľmi promptne prepojí teoretickú rovinu učebnej látky s praktickým používaním.

Expozícia je ústrednou fázou vyučovania. Počas nej si žiak osvojuje a prehľbuje nielen nové vedomosti o jazyku, ale i jazykové zručnosti. Vzhľadom na dôležitosť slovenčiny ako materinského jazyka sa na túto časť výchovno-vzdelávacieho procesu kladie najväčší dôraz. Počas expozície je možné využívať rôzne didaktické metódy a postupy, pri ktorých sa dá pracovať so SNK, napríklad pri osvojovaní si ustálených slovných spojení môže korpus poslúžiť ako východiskový materiál. V ňom žiaci vlastným pozorovaním

a samostatným myslením pochopia rozdiely medzi frazeologizmami a združenými pomenovaniami.

V SNK vyhl'adáme určité emblematické slovo, o ktorom si žiaci myslia, že sa frekventovane objavuje v ustálených spojeniach, resp. ho učiteľ sám navrhne. Následne pomocou funkcie kolokácie získame z korpusu výrazy najčastejšie sa spájajúce s daným slovom. Žiaci pracujú s materiálom, zisťujú rozdiel medzi konkrétnymi spojeniami, a tak sa induktívnym spôsobom dostávajú od konkrétnych príkladov k všeobecným pravidlám.

Samostatnou zložkou Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV sú lingvistické zdroje v elektronickej podobe, t. j. *Krátky slovník slovenského jazyka*, *Slovník slovenského jazyka*, *Synonymický slovník slovenčiny*, *Slovník súčasného slovenského jazyka* (3 zväzky), *Pravidlá slovenského pravopisu*, akademický *Slovník cudzích slov* a iné, ktoré sú vďaka svojej elektronickej podobe využiteľné priamo na hodine slovenského jazyka. Žiaci si v nich overujú správne použitie konkrétnych jazykových javov. Učiteľ by mal viesť žiakov k používaniu týchto slovníkov ako hlavného relevantného zdroja informácií o jazyku.

Po úspešnej expozičnej, fixačnej a aplikačnej fáze výchovno-vzdelávacieho procesu nasleduje diagnostická fáza, ktorá sa realizuje prostredníctvom súboru kontrolných a hodnotiacich metód. Diagnostická fáza sa na štandardných hodinách zväčša uskutočňuje ústnym skúšaním a slovným hodnotením, pri ktorom učiteľ overuje vedomostnú úroveň žiakov, napríklad metódou rozhovoru alebo nácvičným diktátom. Spravidla na konci tematického celku alebo na konci určitého časového obdobia (štvrťrok, polrok, koniec roka) prebieha písomná kontrola, ktorá má nielen diagnostický, ale i klasifikačný charakter. Metódami kontroly vo výučbe slovenského jazyka sú kontrolný diktát a didaktický test. Vzhľadom na široké možnosti SNK môže učiteľ korpusové texty využiť ako východiskový materiál pri tvorbe diktátov alebo didaktických testov. Tu možno postupovať analogicky ako pri tvorbe cvičení, ktorým sa prakticky venujeme v druhej časti našej práce.

Významnou a neodmysliteľnou súčasťou vyučovacej hodiny slovenčiny je fixačná a aplikačná fáza. Ich cieľom je „upevniť poznatky vo svojom vedomí a osvojiť si ich tak, aby ich žiak mohol kedykoľvek reprodukovať, ale predovšetkým používať pri myslení a praktickom konaní“ (Betáková 1984, s. 87). V spomínaných fázach sa najčastejšie využívajú jazykové cvičenia ako hlavná fixačná a aplikačná metóda.

2.3 Jazykové cvičenia a ich dôležitosť vo výučbe slovenského jazyka

Jazykové cvičenia sú neodmysliteľnou súčasťou výučby akéhokoľvek jazyka. Je to najefektívnejšia didaktická metóda, ktorá je spojovateľom teoretických poznatkov s praktickým využitím jazyka a mala by byť prítomná na každej vyučovacej hodine. Žiadna jazyková zručnosť ani kompetencia sa totiž bez precvičovania neuchová v trvalej pamäti používateľa. Z hľadiska didaktiky predstavujú cvičenia takú metódu, ktorá spĺňa požiadavky všetkých štyroch základných funkcií výchovno-vzdelávacieho procesu, a to kognitívnej, komunikatívnej, formatívnej a inštrumentálnej funkcie. Ich tvorba však nie je jednoduchá a vyžaduje si od zostavovateľa veľkú pozornosť vzhľadom na formuláciu i obsah. „Cvičením sa žiak trénuje v zapamätávaní vedomostí o jazyku a v zručnostiach použiť jazykové prostriedky.“ (Betáková 1981, s. 109)

Príprava jazykového cvičenia si vyžaduje presné zadefinovanie pokynov, ale aj jasné a jednoznačné príklady, na ktorých si žiaci precvičia svoje vedomosti a naučia sa ich analogicky používať v každodennom jazykovom prejave, aby sa naplnila komunikatívna funkcia vyučovacieho procesu. „V jazykovej zložke SJL sú cvičenia najefektívnejšou metódou upevňovania aj vedomostí, aj rečových, vyjadrovacích zručností“ (Betáková 1984, s. 90), preto by sa ich tvorba nemala podceňovať a mala by žiakom priniesť demonštráciu jazykových javov na takých príkladoch, ktoré sa v reči vyskytujú frekventovane. Docieľiť, aby jazykové cvičenia boli jednoznačné, ale zároveň aj pre žiakov pútavé (aby vychádzali z prirodzeného používania jazyka, nie z naučených notoricky známych príkladov), môže byť namáhavé.

SNK ako digitálna textová databáza, ktorá obsahuje v najnovšej verzii 1,5 miliardy textových jednotiek vo vyše milióne textových súborov z rôznych jazykových štýlov, je svojím rozsahom a rozmanitosťou jazykových prostriedkov vhodným východiskovým materiálom pri zostavovaní jazykových cvičení. Na báze korpusových textov je možné vytvárať aplikatívne i kognitívne cvičenia a zároveň tvoriť pracovné materiály pre žiakov z každej jazykovej roviny. SNK predstavuje potenciálne nevyčerpatel'ný textový i zvukový materiál na tvorbu kvalitných a pestrých jazykových cvičení vychádzajúcich z autentickej reči, vhodných na opakovanie osvojeného učiva žiakov a študentov akéhokoľvek typu štúdia (elementárne, stredoškolské alebo vysokoškolské).

3 Tvorba jazykových cvičení na základe korpusového materiálu

Praktická časť práce prináša postup tvorby jazykových cvičení s využitím SNK ako východiskového jazykového materiálu. Nasledujúca kapitola obsahuje konkrétnu realizáciu jazykových cvičení s presným opisom jednotlivých krokov a ich názornými ukážkami. Cvičenia sú koncipované tak, aby obsahovali korpusové príklady, ktoré spĺňajú obsahové a vzdelávacie štandardy ISCED2 (The International Standard Classification of Education) a sú v súlade s preberanými učebnými jednotkami v učebniciach pre šiesty, siedmy, ôsmy a deviaty ročník základných škôl¹⁰.

Jazykové cvičenia sú rozdelené podľa jazykových rovín. Každé obsahuje presné zadanie, konkrétnu realizáciu cvičenia, postup, ako sme konkrétne cvičenie vytvorili aj s podrobným opisom postupu vrátane vizuálnej demonštrácie pre lepšiu prehľadnosť.

Pri tvorbe cvičení sme uplatnili didaktické metódy, ktoré sa vo výchovno-vzdelávacom procese vyžadujú. Osobitný dôraz sme kládli na zásadu primeranosti, zásadu názornosti, zásadu prepojenia teórie s praxou a zásadu vedeckosti. Zásada uvedomelosti a aktivity žiakov a zásada trvácnosti vyplývajú už zo samotnej podstaty metódy jazykového cvičenia, ktorých cieľom je na základe samostatnej činnosti žiaka uložiť do dlhodobej pamäti jazykové vedomosti a zručnosti.

Morfologické cvičenia

Cvičenie č. 1: Doplň správnu gramatickú príponu (-i, -e) v nasledujúcich vetách.

1. Pokoj v duši na americkom festival_ zvíťazil v konkurencii dvadsiatich hraných filmov v súťaži.
2. Najobjektívnejší denník ho tento rok v január_ označil vo svojom komentár_ za populistu.
3. V propagačnom materiál_ sa uvádza, že autorom románu je istý T. A. Alderson, bydliskom v štáte Maryland, ktorý je zamestnancom ministerstva spravodlivosti USA.

¹⁰ V práci sme sa inšpirovali cvičeniami z učebníc slovenského jazyka od J. Krajčovičovej a J. Kesselovej (2009, 2010, 2011) pre dané ročníky základnej školy. Pracovali sme s prvými vydaniaми týchto učebníc.

4. Jazerá i kanál_ sú dômyselne poprepájané prečerpávacím stanicami, ktoré regulujú výšku ich vodnej hladiny.
5. Svedčí to o zmenách v charakter_ panovníckej moci, ktoré sa odohrali od čias Karola Veľkého.
6. Keď som ti hovorila o tom omyl_ s darčekom pre tetu Blanche, mala som pocit, že by nás oboch najradšej zaškrtila.
7. Miestnosti pre server_ sa nachádzajú v priestoroch Stavebnej fakulty STU v Bratislave, primárnu ochranu budov zabezpečuje strážna služba.
8. Bavia vás nekonečné seriál_?
9. Na webovom portál_ bolo zaregistrovaných viac ako 1 500 podujatí vo vyše 130 krajinách.
10. Ešteže kláštor_ sa zľutovali nad žobrákmi a zo svojich zásob krmili bedač, čo prežila čiernu smrť.
11. Väčšia istota je dnes v akciách ako v kapitál_.

Morfologické cvičenie na precvičenie gramaticky korektných prípon v L sg. a N pl. substantív mužského neživotného rodu je určené pre ôsmy ročník II. stupňa základnej školy. Pri tvorbe je dodržaná izolovanosť jednotlivých viet, pretože kontextovo na seba nenadväzujú. Uplatnili sme zásadu primeranosti, cvičenie obsahuje adekvátny počet príkladov, ako aj štylistickú primeranosť jazyka so zreteľom na vekovú a psychosomatickú úroveň žiakov ôsmeho ročníka.

Postup:

Cvičenie je vytvorené na základe textového materiálu vyváženého podkorpusu *prim-8.0-public-vyv*. Po prihlásení do korpusu sme prostredníctvom nového hľadania pomocou atribútu CQL¹¹ v tvare `[lemma=".*[lr]" & tag="S.i.*"]` vyhládali všetky výskyty mužských neživotných substantív, ktoré sú zakončené v základnom tvare na *-l* alebo *-r*.

¹¹ Atribút CQL umožňuje hľadanie pomocou regulárnych výrazov, ktoré obsahujú znaky aj metaznaky; má vždy presnú záväznú formu zápisu v tvare `[atribút="hľadaný_token"]`.

Hľadané **.*[lr], S.i.*** 3 880 075 (10 288,21 na milión) | ARF: 2 142 935,08

Strana 1 z 155 203 [Prejsť](#) [Ďalšia](#) [Posledná](#)

desať sekúnd , je to pre firmu jasný	signál	, že keď nechce prísť o zákazníkov ,	☐
Manager poskytuje intuitívne webové rozhranie na správu ,	model	administrácie na základe priradených úloh umožňujúci delegovanie administratívnych	☐
z kameňa Na stromoch sedeli drobné víly so	skicármi	na kolenách a kreslili milé obrázky podsvetia Potom	☐
pochvaloval , že v porovnaní s novembrovým Nemeckým	pohárom	v Hannoveri (3 . miesto) jeho	☐
zdravotný stav pápeža opäť zhoršil . Objavil sa	zápal	na pľúcach , Podľa názoru lekárov tieto vážne	☐
, ale nie beznádejné . Kýpťovité a skostnatelé	sucháre	Krížavy závistlivo pozerajú na staré , do machu	☐
úpravy je predovšetkým estetický . Pri výbere náterového	materiálu	na úpravu povrchu stien daného priestoru však treba	☐
drog . Otvorenie drogového trhu prinieslo aj nové	smery	krádeží vlamaním . Vývoj toxikománie je možné hodnotiť	☐
druhom prezidentskom období . Ešte dnes večer absolvuje	rozhovory	s izraelským premiérom Benjaminom Netanjahuom . Väčšinu štvrtka	☐
, vyskakuje herpes , bolia nás kĺby a	svaly	, trápí zvýšená hmotnosť , či brušná plynatosť	☐
mu povedať , ako mi chýbajú naše dávnejšie	rozhovory	? Vtedy som o ňom vedela viac ako	☐
druhí . Potom bude nasledovať stánok zjavenia .	Tábor	levitov bude uprostred táborov . A ako budú	☐
" podotýka optimisticky . Domnieva sa , že	požiar	pravdepodobne zavinili hrajúce sa deti , ktoré zapálili	☐
sídlom Strednej odbornej školy záhradníckej Gustáva Čejku do	decembra	minulého roku . Kam sa podel nábytok Kráčame	☐
do e - mailovej schránky koncového užívateľa s	úmyslom	dosiahnuť marketingové ciele (zvýšiť povedomie o značke	☐
Muž na mieste zomrel , či šlo o	úmysel	zo strany nebohého alebo nešťastie , ukáže ďalšie	☐
miliónov korún . Ak ste k 30 .	septembru	zmenili zdravotnú poisťovňu , zostávate do konca roka	☐
nádrže , ktoré pojmu dovedna asi 46 000	litrov	paliva . Hlavné nosníky vytvárajú okolo motorov prstence	☐
Vo svojej iniciatíve dokáže prenikať do stále širšieho	priestoru	v doslovnom i prenesenom význame a rozširuje aj	☐
Deprez končil slávnostnú schôdzku slovami : – Zdvihnime	poháre	a pripime na časy , keď naše autá	☐

Obrázok 1. Ukážka z konkordancie neživotných maskulín, ktoré sú v základnom tvare zakončené na -l alebo -r.

Z vyhľadanej konkordancie sme prostredníctvom funkcie **Filter** selektovali len tvary N pl. a L sg. daných výskytov. Filtrovanie sme uskutočnili špecifikáciou pomocou CQL hľadania `[tag="S.is6.*"][[tag="S.ip1.*"]]`. Filter sme nastavili pozitívny, rozsah hľadania v rozmedzí 0 – 0 preto, lebo sme filtrovali kľúčové – hľadané slovo, ktorému vždy prislúcha nulová hodnota.

Filter konkordancie ?

Filter: ☒ pozitívny ☐ negatívny

Vybraný token: ☒ prvý ☐ posledný ?

Rozsah hľadania: od do ☒ zahrnúť KWIC

Jednoduché hľadanie: [Typy hľadania](#) [Typy textov](#)

Typ hľadania ☐ jednoduché ☐ lema ☐ fráza ☐ slovný tvar ☐ podret'azec ☒ CQL

Lema:

Fráza:

Slovný tvar: ☐ Rozlišovať veľkosť písmen

Podret'azec:

CQL:

Prednastavený atribút:

Obrázok 2. Ukážka nastavenia filtra konkordancie.

Z vyhľadaných substantív v konkordancii sme vytvorili použitím funkcie **Frekvencia** frekvenčný zoznam slovných tvarov. Z neho sme vybrali najpoužívanejšie, ako aj lexémy, ktoré sú pre žiakov zaujímavé. Naším cieľom bolo, aby cvičenie neobsahovalo frekventované a štandardizované príklady tohto gramatického javu, ako napr. *hotel*, *klavír*,

ale novodobé výrazy, napr. *email*, *server* atď., s ktorými sa žiaci stretávajú podstatne častejšie v každodennom živote.

P N	zmysle	35 899	
P N	góly	21 356	
P N	stole	18 083	
P N	závere	15 844	
P N	smere	15 018	
P N	priestore	12 888	
P N	rozhovore	11 073	
P N	dvore	11 060	
P N	kostole	10 141	
P N	septembri	9 558	
P N	januári	8 646	
P N	novembri	8 580	
P N	hoteli	8 109	
P N	decembri	7 908	
P N	rozdiely	7 686	
P N	októbri	7 646	
P N	apríli	7 493	
P N	februári	7 311	
P N	výbere	6 702	
P N	júli	6 411	
P N	priemere	6 276	
P N	názory	6 276	
P N	rozpore	6 178	
P N	štýle	5 977	
P N	odbore	5 717	
P N	tvare	5 696	
P N	úmysle	5 412	
P N	areáli	5 380	
P N	priestory	5 359	
P N	pohári	5 120	

Obrázok 3. Prvých 29 najfrekvencovanejších slovných tvarov neživotných maskulín zakončených v L sg. alebo N pl. na koncovku -e/-i.

Cvičenie č. 2: Zahrajte sa na korektorov. Nájdite a opravte prípadné chyby, ktoré urobili novinári vo svojich článkoch pri písaní zámen *sám* a *samý*.

1. Bývať pri rieke má samé nevýhody.
2. Mysleli si, že víťazstvo im samé padne do lona.
3. Na prvých miestach boli samí chlapci.
4. Národy reagujú samy, nikto nemá právo ovládať ich.
5. Deti sa ocitli samé, často bez rodičov, ktorí zahynuli v boji.
6. Noviny sú samý oheň!

7. Tieto mená sa chvália samé.
8. Samí tréneri boli prekvapení, ako rýchlo sa niektorí junióri do tímu adaptovali.
9. Mnohokrát sa sami seba pýtame, čo znamená byť blízko pri človeku.
10. Aj zloženie poroty bolo jednotné - samé ženy.
11. Ovčiu vlnu spracovávame samy doma (všetci príslušníci rodiny), *pozn. RK*.
12. Posun v modernej škole je v tom, že ak dieťa objaví informáciu samé, skôr si ju zapamätá.
13. Zdá sa, že D. Matejová po dlhšej prestávke prekonala aj samú seba.
14. Skutočné konflikty však prinášajú takmer samé negatíva.

Ako sme uviedli v teoretickej časti, korpus nie je kodifikačnou príručkou. To znamená, že sa v ňom nachádzajú aj gramaticky nekorektné tvary slov alebo stylisticky nepresné formulácie. Aj to sa dá využiť pri výučbe jazykovej zložky slovenského jazyka. Demonštrovali sme to pri tvorbe tohto cvičenia, ktoré je vhodné pre žiakov siedmeho až deviatego ročníka základných škôl v rámci opakovania a upevňovania zručností v danej jazykovej problematike. Zatiaľ čo v predchádzajúcom cvičení sme zvolili formu dopĺňovania, tu už je potrebné, aby žiak sám identifikoval chybu a opravil ju. Inštrukcia v zadaní cvičenia je sformulovaná tak, aby pôsobila na žiakov motivačne.

Postup:

Častou jazykovou chybou, na ktorú upozorňuje jazyková kultúra, je zamieňanie tvarov zámen *sám* a *samý*. Preto sme prostredníctvom lemy vyhľadali všetky tvary zámena *samý*. Zo zobrazenia konkordancie na vetu sme vybrali tie, ktoré sme pokladali za vhodné príklady do jazykového cvičenia, pričom sme sa sústredili najmä na tvary v ženskom rode, v ktorých dochádza najčastejšie k systematickým chybám.

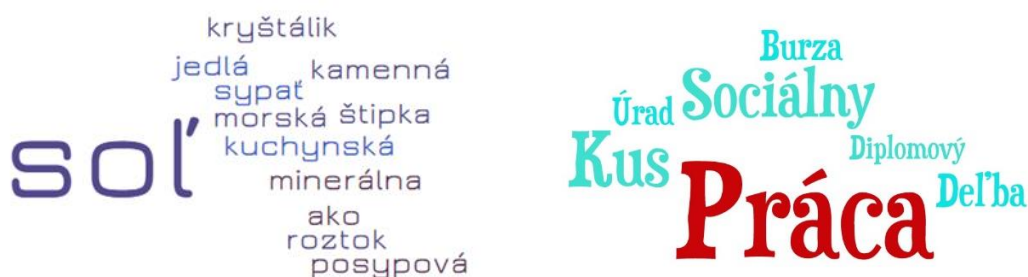
TPer3	Na plošinke na samom vrchu svahu zastala .
JCl3	Po ôsmich minútach mali telá samý červený flak a tváre skrivené .
AHL2	Hneď od samého začiatku vychádzali zo zjaveného , skúsenosťou na každom kroku potvrdzovaného metahistorického faktu prvotného pádu človeka a jeho tragických následkov , ale súčasne zdôrazňovali principiálnu možnosť mravnej rehabilitácie vďaka Božej milosti , získanej vykúpiteľskou smrťou Krista , a aktívnej súčinnosti človeka s ňou .
MedSK2006/9	Vikendy sú na Jednotke vecou aktuálnej ponuky , v zásade nadpriemerný výkon sobotného prime - time závisí od filmovej ponuky konkurencie , nedela od filmovej ponuky Jednotky samej .
TY2011/33	Sprevádzajú ho samé apokalypsy .
ABed8	Pozrela na šéfa , na šéfkú , okolo úst samá tenká vráska .
JBod4	Samé podružné veci , a predsa si pamätám , aké boli pôvodné .
KLaz1	— Len hriech , samý hriech ! — zakvílili Ivka . —
PRO2001/03	Fakt , že na demonštráciu za nezávislosť ČT do centra Prahy prišlo 10 - tisíc ľudí , prekvapil aj samých politikov .
VNez1	Áno , môj priateľ sa mal stať predmetom najhoršieho ľudského komplotu a len samé dobrotvé alebo ho ochránilo od najhorších dôsledkov .
NPet1	Samozrejme , to je iba spôsob , ako sa ľahko vyhnúť definícii samého pojmu , ale dôležitosť informácie vyjadruje správne .
AHab5	Prostredný , Jonáš , sa vyučil mlynárstvu a vedel takú hladkú múku mlieť , že chýr o nej došiel až do samého kráľovského mesta .
SME1999/09	V Münsteri je od samého začiatku liečby aj Michail Gorbačov , dcéra Irina a vnúcatá Xénia a Nast'a .
SDal3	Návštevníci sa rozbehli k schodisku a mňa nechali samého na zemi , pološialeného od strachu .
ABrá1	U nás v Oshawe robíme oslavy na samý koniec , aby mohli na ne prísť aj z druhých miest .

Obrázok 4. Ukážka konkordancie výskytov zámena samý zarovnaných na VETU.

Analogicky, ako pri vyhľadávaní vhodných kontextov so zámenom *samý*, sme postupovali pri hľadaní zámená *sám*. Po preskúmaní zobrazených kontextov sme vybrali tie, ktoré pokladáme za najvhodnejšie pre II. stupeň základných škôl a ktoré spĺňajú požiadavku primeranosti vzhľadom na psychosomatickú i vedomostnú úroveň žiakov.

Lexikálne cvičenia

Cvičenie č. 3: Z nasledujúcich slov utvor také slovné spojenia, ktoré sú združenými pomenovaniami.



Cvičenie je určené pre žiakov siedmeho ročníka základných škôl. Vzhľadom na vizuálnu názornosť možno cvičenie vhodne využiť v motivačnej fáze výchovno-vzdelávacieho procesu. Cieľom je zaujať žiaka a motivovať ho k pozornosti pri vysvetľovaní učiva. Rovnako možno cvičenie využiť ako východiskový bod pri špirálovom prehľbovaní vedomostí v danej lexikálnej problematike. Z jazykového hľadiska upozorňuje cvičenie žiakov na rozdiel medzi ustálenými slovnými spojeniami alebo frekventovanými väzbami slov a združenými pomenovaniami.

Postup:

Pri tvorbe cvičenia sme pracovali s vyváženým podkorpusem *prim-8.0-public-vyv*, vizuálnu podobu mraku slov sme vytvorili v programe WordArt¹². Na získanie kontextov obsahujúcich všetky gramatické tvary demonštratívnej lexémy sme vyhľadali v zvolenom podkorpuse lemu *sol'*.

Hľadané sol' 12 967 (34,38 na milión) ARF: 3 749,11 ⓘ	
Strana 1 z 519	Prejsť Dalsia Posledná
MMiku1	alebo sa nechala prekvasiť. Okrem konzervačnej má sol' nenahraditeľnú funkciu aj pri vytváraní textúry výrobkov (
BVer1	4. Do smotany pridajte kari, ochuťte sofou i korením a premiešajte. 5. Keď
DCham1	obávala, že jej úspech naniho zapôsobil ako sol' v rane. Počula ho pomaly stúpať po
KSL1959/08	kohútov, vydal sa celý huf Ďanovčanov sofou na hole. A všetci sa, stúpajúc
AVoz1	, tenkých evaporitových kôr alebo terigénnych klastík cementovaných sofou . Sádrcové alebo halitové krusty sú známe z
KOR2001/11	mu ani čudovať. O pramene a ťažbu solí sa súdili aj korunované hlavy Ing. Štefan
KOR2002/05	diétnych jedál, v ktorých sa obmedzuje kuchynská sol' . Pažitka je veľmi cenná aromatická a chuťová
PODV01/30	- V. liga: Breznica - Duplín Sol' - Habura DĽ. Klčovo - Hrabovčik Kamenica
InZ2000/11	, bazalka, mleté čierne korenie, bylinková sol' . Všetky prísady zmixujeme a dochutíme korením a
RRos1	do ohrady k žľabom, kde čakali na sol' . „Ani nie pred mesiacom tu ešte
CTHMEF1	pod, ako aj od koncentrácie kuchynskej solí , resp. teploty solného kúpeľa. Syr
KBS2006/02	koncertov Gospel party. Účinkujú: Cukor a sol' (huslista a spoluzakladateľ skupiny Heaven 's
NSEN2002/06	strave, vyhýbajte sa jedlám s vysokým obsahom solí (údeniny, konzervované jedlá, minerálky s
PPR1	urobíme jamku, dáme do nej cukor, sol' a citrónovú kôru. Vajce rozšľaháme a spolu
MYTZ2008/43	a smotanu, necháme prejsť varom, ochutíme sofou , korením a citrónom. Primiešame rozšľahaný žltok
MYTZ2014/23	, cukor Múku vysypeme na dosku, pridáme sol' , ocot, olej a pomaly vlievame mlieko
SBro1	) na jemno posekaných čerstvých koriandrových listov. sol' a čierne korenie OZDOBA • rez citróna a
MYNI2009/46	. V januári plánujú vyložiť ďalších 400 ton solí . „Pre rok 2009 máme na zimnú
JSta1	gruyerom. Pridáme štipku kajenského korenia a ochutíme sofou a mletým čiernym korením. 3 Z bielikov
ZD2010/12	a nechajte pár minút variť. Inhalovanie výparov solí zlepšuje opakované problémy s dýchacími cestami. Môžete
BIB1995/04	21. Podracká, D.: Aby sol' zostala solou a bola nad zlato. Č
OFel3	zachytili. Večer som šla do Michálka po sol' . Na uliciach nikoho. Len pred krčmou
SME2002/11	kine Eden dala za pozemok plný bahna a solí . Nevzdáva sa. Píše listy koloniálnym katastrálnym
MKNK1	mednatej soli a zinkovou elektródou v roztoku zinočnatej solí , pričom oba poločlánky sú vodivo spojené buď
EARCh1	zmiešame so žltkami, pridáme obe múky, sol' a d'umbier a vymiesime cesto (ako na

Obrázok 5. Ukážka konkordancie lemy *sol'* vo vyváženom podkorpuse *prim-8.0-public-vyv*.

Z ponuky nástrojov v ľavom bočnom paneli vyhľadávacieho nástroja NoSketch Engine sme využili funkciu **Kolokácie**. Ak ide o združené pomenovania, ktoré spravidla stoja bezprostredne pred slovom, rozsah výskytov sme nastavili od -1 po +1. Minimálnu frekvenciu v korpuse a minimálnu frekvenciu v rozsahu sme vzhľadom na veľkosť podkorpusu, s ktorým pracujeme, nechali prednastavenú na hodnoty 5 (minimálna frekvencia v korpuse) a 3 (minimálna frekvencia v danom rozsahu). Na tvorbu zoznamu kolokácii sme použili štatistickú mieru logDice.

¹² Program WordArt je dostupný prostredníctvom stránky <https://wordart.com/create>.

Vytvoriť zoznam kolokátov ?

Atribút: lemma V rozsahu od: -5 do: 5

Minimálna frekvencia v korpuse: 5

Minimálna frekvencia v danom rozsahu: 3

Zobraziť funkcie: T-score
MI
MI3
log likelihood
min. senzitivita
logDice

Triediť podľa: T-score
MI
MI3
log likelihood
min. senzitivita
logDice

Vytvoriť zoznam kolokátov Uložiť nastavenia

Obrázok 6. Ukážka nastavenia hľadania kolokátov k vyhľadanej leme *soľ*.

Preskúmaním výskytov kolokátov potenciálne sa viažucich s lexémou *soľ* sme do finálnej verzie jazykového cvičenia vybrali tie výskyty, ktoré štatistická miera logDice vyhodnotila ako najvhodnejšie.

	<u>Počet</u> <u>súvýskytov</u>	<u>Frekvencia</u> <u>kolokátu</u>	<u>logDice</u>
P N korenie	1 948	3 836	11,891
P N mleté	1 022	1 420	11,185
P N čierne	1 317	14 771	10,603
P N korením	513	1 500	10,182
P N štipka	440	1 084	10,003
P N cukor	440	4 141	9,719
P N lyžice	372	3 669	9,517
P N cukru	417	6 643	9,445
P N múky	350	4 046	9,397
P N g	788	27 458	9,319
P N korenia	274	1 634	9,264
P N oleja	320	4 725	9,211
P N lyžičky	256	1 715	9,158

Obrázok 7. Ukážka zo zoznamu kolokátov (slovné tvary) potenciálne sa viažucich s lexémou *soľ*.

Vybrané kolokáty sme umiestnili do mraku slov, čím sme cvičeniu dali vizuálne pútavejšiu podobu. To na žiakov pôsobí motivačne a vďaka vizuálnej príťažlivej podobe možno cvičenie využiť v motivačnej fáze hodiny, resp. v úvode expozície danej vyučovacej jednotky.

Rovnakým spôsobom sme postupovali aj pri hľadaní lemy *práca* a jej kolokátov.

**Cvičenie 4: Doplňte do viet také slová, ktorých vznik je motivovaný slovesom *učiť*.
Zvýrazni v nich príponu.**

Pánu _____ sa to hravo podarilo!

Všetci čierni kocúri sú kominárski _____.

Hovoria múdro, _____, učesane, len nie úprimne!

Počul som _____ volanie .

Sedí nad _____ osnovami a píše si plány.

Z neba predsa nikto _____ nespadol!

Pri ňom som v _____ pokročil za jeden deň viac než doma za celý týždeň.

Tri roky sa pokúšal osvojiť si náboženské _____, no nadarmo .

Potom som už len hľadela, ako trieli k _____ angličtiny

Potom sa už Hubka venoval len výkladu nového _____.

Cvičenie je určené pre žiakov šiesteho ročníka II. stupňa základnej školy. Cieľom cvičenia je poukázať na rozmanitosť slovotvorby v slovenskom jazyku a precvičiť, resp. rozvíjať slovnú zásobu u žiakov. Sloveso *učiť* sme vybrali pre jeho frekventovanosť v reči. Podstatou cvičenia je, aby si žiak uvedomil rôznorodosť derivačných morfémy v slovenskom jazyku.

Cvičenie vzniklo z materiálu podkorpusu pôvodných slovenských umeleckých textov *prim-8.0-public-img-sk*. Zvolili sme ho preto, aby príklady mali aj inú, nielen informačnú funkciu a prinášali pridanú morálnu a umeleckú hodnotu.

Postup:

V podkorpuse sme vyhľadali všetky slová začínajúce sa na *uč-* zadáním CQL hľadania [word="uč.+"]. V ľavom bočnom paneli vyhľadávacieho nástroja sme pre lepšiu

prehľadnosť zmenili možnosti zobrazenia konkordancie z prednastaveného zarovnania na KWIC na zarovnanie konkordancie na VETU.

Hľadané uč. + 33 941 (411,39 na milión) | ARF: 13 326,47 ⓘ

Strana 1 z 1 358 Prejsť [Dalsia](#) | [Posledná](#)

AHyk7	Ivan P. Pavlov (1849 – 1936) učením o podmienených a nepodmienených reflexoch objasnil dôležité procesy tréningu a možnosti učenia sa živých organizmov a za svoje objavy získal v roku 1904 Nobelovu cenu .
ACHu3	Vzadu za triedami je učiteľský byt – tam si uvijeme svoje prvé hniezdo – okná sú obrátené na juhozápad , v jasné dni vidieť aj vežu našej školy , to bude slávny september , najslávnejší a najkrajší – rozosnívam sa tak nespútane , že v dlani priam cítim Babikinu teplú dlan' aj vlhkú vôňu jej mokrych pozliepaných vlasov , aj prvý krásny slaný bozk , až ma nakoniec biely nemocničný obraz vytrhne zo sna a postrčí do skutočnosti . . .
AHab1	A takýmto lakomcom sa stal veru aj František Thurzo , ktorý len čo sa vrátil z učenia v Taliansku , iba na to myslel , kde by si našiel taký kraj , čo by sa mu z videl a kde by sa mu dobre žilo .
LBeñ1	Zo starej biedy nič nezostalo , iba jeden drevený domček so šindľovou strechou a malými oblôčkami tu zostal učupený .
APet1	My sa od ruských bolševikov chodíme do Moskvy učit' , ako vám zakrútiť krk .
MKlā2	Modlíš sa za ľudí vo svojom okolí , za školu , učiteľov , za cirkev , kňazov , za štát či svetskú vrchnosť ?
JSat6	Časník učení , keď som si chcel v hoteli
FJYMPW2	„ Prečo sa Jánovi učeníci a učenici farizejov postia , a tvoji učenici sa nepostia ? “
PBun2	Chcela sa vzdáť aj učiteľstva a venovať sa výhradne výchove troch malých detí .
ABed7	„ Ved' pochopte , že takto sa ja nemôžem učit' , nemôžem študovať , do všetkého strácam chuť , nič mi nejde , ako by malo . . .
AHab5	To je už moja starosť , lebo ak sa budeš dobre učit' , všetko zaplatím , čo bude treba , “ potešoval ho kováč .
VJud1	Ak je dogmaticky pravdivé , že Duch Svätý sa neustále prihovára v Cirkvi aj v dušiach a novými spôsobmi vyjadruje to , čo vyjadril v Písme prostredníctvom prorokov , potom platí , že dnes sa v Cirkvi i v našich dušiach modlí tak , ako učil modliť sa v Písme .
ŠŽár13	zaratustri – (tu) učenci
MČere1	Ferino sa uskrnul a v tej chvíli mu učiteľ všetko zabudol , krivdy poslal dolu vodou ako pamiatku po nebohom , len srdce ho ešte neposlúchalo , srdce ho pobolievalo , Anička mu chýbala .
MKlā3	Nech je Biblia dennou spoločníckou nášho života , aby sme v pokore chodili pred Tebou a v láske učili sa slúžiť i milovať svojich blízkych podľa Tvojho príkladu .
KGíl15	Budem musieť ísť za jej učiteľkou a poinformovať sa , čo jej tam zapisala .

Obrázok 8. Ukážka z konkordancie slov začínajúcich na uč- po zmene nastavenia zobrazenia na vetu.

Funkciou **Frekvencia** sme vytvorili frekvenčný zoznam hľadaného výrazu, ktorý okrem frekvencie poskytol z korpusu aj zoznam všetkých tvarov slov podľa zadania. Frekvenčný zoznam sme vytvorili podľa lemy. Zoznam obsahoval aj lexémy ako napríklad *učesať*, *učičkať* alebo *učariť*, ktoré nie sú odvodené od slovesa *učiť*. Ak by sme pri tvorbe cvičenia nevytvorili frekvenčný zoznam, ale skúmali by sme po stranách celú zobrazenú konkordanciu, ktorá obsahuje texty aj takýmito výskytmi, trvala by nám príprava samotného cvičenia podstatne dlhšie. Preto považujeme vytvorenie frekvenčného zoznamu z časového hľadiska za výhodnejšie.

P		N	učeník
P		N	učenie
P		N	učeň
P		N	učebnica
P		N	učený
P		N	učiteľský
P		N	učilište

Obrázok 9. Ukážka z frekvenčného zoznamu slov začínajúcich sa na uč-.

Po zobrazení jednotlivých kontextov s vyhovujúcimi lexémami (vo frekvenčnom zozname kliknutím pravým tlačidlom myši na značku P – pozitívny filter – vedľa výskytu) sme skúmali jednotlivé textové jednotky. Vhodné príklady viet sme vybrali kliknutím na

prázdny štvorček vpravo od konkordancie. Po preskúmaní všetkých viet sme pomocou funkcie **Vybrané riadky** nachádzajúcej sa v ľavom bočnom paneli vyhľadávacieho nástroja vytvorili užší zoznam príkladov, ktoré sme použili v cvičení.

Zaujímam sa o existenciu Boha , učenie Krista , o dejiny Cirkvi .	☐
Ako tak chodia , rozmyšľajú , nadabíli na Čiernom Váhu na jedného pustovníka : starého , bradatého , učení i životom premúdreho .	☒
Nie je pravda , že drží v ruke tisíc lír , pravda je , že sa ponáhla domov , kde ho čaká poriadna rodina , otec , matka , brat , učenie , jedlo , mäkká posteľ .	☐
O Cirkvi , o evanjeliu , o Kristovi , o kresťanstve , jeho dejinách , učení , mravouke , význame pre to , čo sa nazýva naša či všeobecná kultúra , nevedia s presnosťou nič , ale najmä nič pozitívne .	☐
Zdravujúca filozofia okupácie a diskriminácie , ktorú rozvinuli a dovedli k vysokej dokonalosti , učenie o nerovnosti ľudí , ktoré vo veku medzihviezdnych letov ešte stále ovláda milióny mozgov , to boli prvé podnety k Parochii , s ktorými som chodil veľa rokov .	☐
Duchom , učení ami a kultúrou , sme odkázaní na dobré vplyvy zo vsadiaľ , všetkým zvyšným nacisto odkázaní na najvyšších .	☐
Dlhé roky som sa zaoberal jogou viac – menej teoreticky – vzrušovalo a stále ma vzrušuje indické myslenie a filozofia – budhizmus (pozri M E M) , hinduizmus , učenie Bhagavadgity . . .	☐
A jej Vincovi len toto ležalo v hlave , učenie ani veľmi pre neho nebolo , veľmi si však želal , aby si ho všimol učiteľ , a zaoberal sa ním , aby sa ho on začal pýtať čo a ako .	☐
– Hmm . . . ak ti dobre rozumiem , zaráža ťa rozpor medzi ideálmi , učení a konaním niektorých funkcionárov .	☐
Ježiš chcel dosiahnuť konkrétny výsledok , chcel ľudstvu odovzdať informáciu , učenie , v presvedčení , že pochádza od samotného Boha a je absolútne nevyhnutné preto , aby ľudia morálne dozreli , dospeli a dosiahli predurčený cieľ , ktorým je slobodná účasť na Božom živote , v jazyku kresťanov „ spása “ .	☐
Bude to svet škôl , mesta , kníh , učení , štátu , mýtov a legiend z nich zrodených .	☐
„ Nieto evanjelizácie , ak sa nespomenie meno , učenie , život , prísľubenia , tajomstvo Ježiša z Nazareta , Božieho Syna , kráľovstvo Božie . “	☒
Pri tom však nesmie zostať , preto sa však musí kázať druhá výzva , zaslúbenie milosti , učenie oviere , bez ktorého sú zbytočnými prikázania , ľútosť avšetko ostatné .	☐
Pravda , nesmie sa stať učení pánov , ale naopak , učení vrstiev , ktoré budú nejako prenasledované , dolu , inde , všetkých slabých , ba aj neschopných .	☐
Je tu obdobie napätia , učenia , skúšok .	☒
Len ešte celkom dobre nevedel , čo všetko toto slovo obnáša , čo v sebe zahŕňa okrem túlenia v náručí , učenia slov a jej nepochopiteľného plaču .	☐
Nič nám nešlo , učenie najmenej , a za trest sme sedeli doma bez vychádzok .	☒

Obrázok 10. Ukážka konkordancie výskytu slova učenie v zvolenom podkorpuse s vybranými riadkami.

Hľadané uč. + 33 941 > Pozitívny filter učenie 2 316 > Triedenie Ľavý kontext 2 316 >
Pozitívny filter 5 (0,06 na milión) ARF: 3,07
Ako tak chodia , rozmyšľajú , nadabíli na Čiernom Váhu na jedného pustovníka : starého , bradatého , učení i životom premúdreho .
Bude to svet škôl , mesta , kníh , učení , štátu , mýtov a legiend z nich zrodených .
Je tu obdobie napätia , učenia , skúšok .
Nič nám nešlo , učenie najmenej , a za trest sme sedeli doma bez vychádzok .

Obrázok 11. Zobrazenie vybraných riadkov lexémy učenie v zvolenom podkorpuse.

Analogicky sme postupovali aj pri ďalších lexémach začínajúcich sa na *uč-*. Rozsah cvičenia, ako aj výber príkladov sme prispôbili psychosomatickej a vekovej úrovni žiakov, ktorým je cvičenie určené. Príklady koncipujeme ako samostatne izolovane, preto ich radíme do jednotlivých riadkov pod seba.

Cvičenie 5: Určte, akou príponou boli odvodené adjektíva v prvom a v druhom stĺpci. Vysvetlite, v čom spočíva rozdiel v slovotvorbe lexikálnych jednotiek v pravom a v ľavom stĺpci.

lemma	Frekvencia
P N rodinný	150 225
P N povinný	101 075
P N cenný	91 500
P N denný	67 306
P N výkonný	56 235
P N záchranný	53 815
P N jesenný	52 401
P N každodenný	48 612
P N účinný	47 601
P N ranný	42 513
P N kamenný	42 328
P N ochranný	39 336
P N zákonný	29 677
P N nevinný	28 833
P N obranný	26 331
P N členný	19 655
P N pohonný	17 271
P N vínný	16 428
P N činný	15 628
P N týždenný	14 935
P N rastlinný	14 139
P N výmenný	11 891
P N rovnocenný	11 384
P N celodenný	11 319
P N nezákonný	10 274
P N rovnomenný	9 887
P N jednostranný	8 483
P N všestranný	8 132
P N priestranný	6 818
P N krajinný	6 593
P N dejinný	5 911
P N nemenný	5 720
P N súhrnný	5 712
P N trojčlenný	5 580
P N obojstranný	5 418
P N bezbranný	5 247
P N štvorčlenný	5 096
P N nástenný	5 090
P N okenný	4 665
P N dobročinný	4 511
P N korunný	4 288
P N bezcenný	4 133
P N päťčlenný	3 773
P N jaskynný	3 675
P N stehenný	3 609
P N protizákonný	3 532
P N drahocenný	3 507
P N plátenný	3 164
P N školopovinný	3 066
P N celozrnný	3 008

lemma	Frekvencia
P N iný	1 292 466
P N posledný	796 180
P N vlastný	579 178
P N hlavný	552 936
P N ročný	420 325
P N základný	418 762
P N ostatný	409 425
P N finančný	381 762
P N jediný	374 303
P N možný	369 579
P N verejný	349 829
P N národný	347 122
P N pracovný	322 623
P N medzinárodný	321 697
P N silný	298 756
P N súčasný	297 998
P N podobný	274 478
P N potrebný	270 680
P N spoločný	267 824
P N plný	264 523
P N zahraničný	254 249
P N pekný	251 963
P N životný	236 203
P N osobný	231 610
P N zdravotný	224 347
P N úspešný	221 414
P N stredný	214 280
P N jasný	212 297
P N dnešný	209 350
P N obchodný	206 522
P N významný	203 204
P N samotný	196 276
P N otvorený	189 344
P N voľný	186 038
P N pripravený	179 233
P N trestný	179 027
P N odborný	169 097
P N vhodný	167 433
P N červený	158 795
P N súkromný	156 300
P N pôvodný	155 953
P N stavebný	151 221
P N spojený	149 026
P N kvalitný	146 311
P N dopravný	144 656
P N bežný	143 721
P N uvedený	141 186
P N schopný	140 858
P N určený	136 825
P N policajný	136 349

Cvičenie je určené pre žiakov deviategého ročníka základnej školy, zameriava sa na opakovanie slovotvorby prídavných mien. Patrí ku kognitívnym cvičeniam, pri ktorom si žiaci upevňujú znalosti o jazyku, pretože sa zamýšľajú nad teóriou odvodzovania slov príponami. Jeho podstatou je, aby si žiaci uvedomili a fixovali to, že v prvom stĺpci nie sú adjektíva zakončené na príponu *-nný*, ktorá v jazyku neexistuje, ale ide o totožnú príponu *-ný* (ako pri adjektívach v druhom stĺpci), pričom zdvojenie nastáva vtedy, keď sa slovotvorný základ končí na spoluhlásku *-n*.

V cvičení využívame frekvenčné zoznamy vytvorené z vyváženého podkorpusu *prim-8.0-public-vyv* ako priamy demonštračný a východiskový prostriedok na upevnenie jazykového javu. Pre žiakov môže byť motivujúce skúmať také slová, ktoré nie sú iba umelými príkladmi, ale autenticky sa vyskytujúcimi lexémami v jazyku.

Postup:

Vo vyváženom podkorpuse sme pomocou CQL hľadania [lemma="*.ný"] vyhľadali všetky výrazy zakončené na príponu *-ný* v základnom tvare.

Hľadané *.ný 13 246 008 (35 122,44 na milión) ARF: 7 804 010,48		
Strana 1	z 529 841	Prejsť Dalsia Posledna
JRad12	snehu . Dlhá sa čoraz väčší strácal v	snežných oblakoch a na miernych svahoch pripomínal Halleyovu kométu
MYOR2006/44	Text a foto : - mif - Ziari	Združenej strednej školy elektrotechnickej v Liptovskom Hrádku v tomto
SME1999/12	výšku úrokových sadzieb však budú mať vplyv aj	iné faktory , ako napríklad výška inflácie či úroveň
KOL40	iných dráždiť nepravou krásou . Často pre svoje	klamné ceny je takýto človek pred vodcom slávny a
HN2005/06	najnižšie zrážky za posledných šesť desaťročí . Zásobné	vodné nádrže sú plné len na necelých 55 percent
SME03/04	presnejšie vymedzuje podmienky na umelé prerušenie tehotenstva .	Súčasný právny stav je taký , že žene sa
HL2001/08	sympóziu prebiehalo a kde i sám Godra ako	súkromný vychovávateľ u Stratimirovícovcov pôsobil na začiatku svojho dolnozemského
MBa13	ju vypláti . Pretože je to v podstate	slušný a láskavý muž , postará sa , aby
POL2010/06	jazyku na Fakulte ekonomiky presvedčenie , že kvalitná	cudzojazyčná a manažmentu (International Trade with literatúra určite
LSou1	potrebne nájsť stopy dopadu tušenej vesmírnej strely .	Posledných niekoľko rokov sa stalo sezónou lovu astroblémov (
ANo62	skutočná mama) . A keďže ona bola	jediná , o ktorej som vedela , že má
RSL1968/05	. Raz večer tento mladý roľník , povzbudený	neviazanými a rozmarnými slovami , ktorými Stephen unikol pred
KBS2009/03	Kvalita vzťahov s knazmi , ktorí sú vašimi	hlavnými a neodmysliteľnými spolupracovníkmi , má základný význam .
RSL1966/03	skutočne nevšednej žene svojej doby , bola totiž	obdarená až dvojakým veľkým nadaním . Lebo Dombrowska bola
AZAMRM1	význame práv priemyselného vlastníctva je v súčasnosti široko	podporovaná ako nástroj v boji proti falšovaniu a pirátstvu
SME2010/02	. Nie je tam ani zvislé a ani	vodorovné značenie . V prípade zhoršenej viditeľnosti sa to
SS2003/03	každý stránke . Hry , čítanie kníh ,	spomínaný plán duchovného rastu , kultúrne podujatia , poznávanie
ITN	, väčšina používateľov dodnes neváha pripojiť k počítaču	ľubovoľný kľúč USB . Ak je navyše povolené automatické
POL2005/01	to množstvo rúk a očí , ktorými naše	univerzitné periodikum za tie roky prešlo ? POLNOHOSPODÁR sa
MYŽK2013/27	, " zareagovala Ľudmila Blašková , ktorá v	oblúbenej rekreačnej lokalite prevádzkuje rodinný podnik Terasa u Blaškov
MHvo5	že sa počas prehliadky nevyskytne úraz alebo iná	nepredvídateľná okolnosť , pretože nemal šajnu , kde a
PR2007/09	ministerstvo životného prostredia odstrel 63 medvedov v rámci	regulačného odstrelu , čo je o tri medvede menej
KFGK1	prebiehať . Väčšie organizácie majú pre tento účel	vyhradené zvláštne priestory , skutočné „ centrá “ .
VAIm3	a porozumení . A Philippe sa cítil dostatočne	silný , aby jej to všetko poskytol . Chápal
DPHPRR1	ale nemal veľkú hodnotu . Režisér je ale	presvedčený , že v tom je celá pointa :

Obrázok 12. Ukážka konkordancie výskytov slov zakončených na príponu *-ný*.

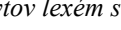
Zo všetkých výskytov sme pomocou funkcie **Pozitívny filter** prostredníctvom CQL zadania [lemma="*.nný"] vyselektovali len príklady zakončené na *-nný*. Rozsah filtra je nastavený v hodnote 0, ktorá prislúcha kľúčovému výrazu, pozícia KWIC.

Filter konkordancie ?

Filter: ☒ pozitívny ☐ negatívny
Vybraný token: ☒ prvý ☐ posledný ?
Rozsah hľadania: od 0 do 0 ☒ zahrnúť KWIC
Jednoduché hľadanie: [Typy hľadania](#) [Typy textov](#)
Typ hľadania ☐ jednoduché ☐ lema ☐ fráza ☐ slovný tvar ☐ podreťazec ☒ CQL
Lema:
Fráza:
Slovný tvar: ☐ Rozlišovať veľkosť písmen
Podreťazec:
CQL: Prednastavený atribút: lemma

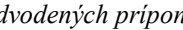
Obrázok 13. Nastavenie filtra konkordancie pomocou CQL na selekciu lexém zakončených na *-nný*.

Po uplatnení pozitívneho filtra sme zo selektovaných výskytov vytvorili frekvenčný zoznam (obr. 14) pomocou funkcie **Frekvencia**.

	<u>lemma</u>	<u>Frekvencia</u>	
P N	rodinný	150 225	
P N	povinný	101 075	
P N	cenný	91 500	
P N	denný	67 306	
P N	výkonný	56 235	
P N	záchranný	53 815	
P N	jesenný	52 401	
P N	každodenný	48 612	
P N	účinný	47 601	
P N	ranný	42 513	
P N	kamenný	42 328	
P N	ochranný	39 336	
P N	zákonný	29 677	

Obrázok 14. Ukážka frekvenčného zoznamu výskytov lexém so slovotvorným základom končiacim sa na -n.

Po návrate do pôvodnej konkordancie sme pomocou negatívneho filtra selektovali lemy zakončené na -nný . Získali sme tak textový materiál obsahujúci len výskyty, kde sa pred príponou -ný nenachádza n. Zo získaného materiálu sme vytvorili frekvenčný zoznam (obr. 15).

	<u>lemma</u>	<u>Frekvencia</u>	
P N	iný	1 292 466	
P N	posledný	796 180	
P N	vlastný	579 178	
P N	hlavný	552 936	
P N	ročný	420 325	
P N	základný	418 762	
P N	ostatný	409 425	
P N	finančný	381 762	
P N	jediný	374 303	
P N	možný	369 579	
P N	verejný	349 829	
P N	národný	347 122	
P N	pracovný	322 623	
P N	medzinárodný	321 697	
P N	silný	298 756	

Obrázok 15. Ukážka z frekvenčného zoznamu slov odvodených príponou -ný so slovotvorným základom končiacim sa na inú hlásku ako n.

Obidva zoznamy sme umiestnili v cvičení vedľa seba, aby žiaci mohli pozorovať rozdiel pri slovotvorbe pomocou metódy vizuálnej demonštrácie. V cvičení sme zanechali

formu frekvenčného zoznamu z vyhľadávacieho nástroja, aby sme poukázali na autentickosť slov v jazyku.

Štylisticko-fonologické cvičenia

Cvičenie č. 6: V tlačiarňi nastal zmätok a všetky úvodzovky sa stratili. Zahrajte sa na korektorov a vyznačte správne priamu reč.

Ukážka č.1:

Takže, vy si toho malého chcete nechať spýtal sa pán Stanislav, keď mu Malvína rozpovedala medvedíkov dojímavý príbeh. Áno, pán starosta, ten maličký si zaslúži domov prisvedčila Malvína. Slon zamával veľkými ušami. Mávaním uší zakrýval dojatie. Alebo mu bolo vo vykúrenej radnici teplo. A ty tvrdíš, že v Lexikóne sa o takýchto prípadoch píše obrátil sa na Huberta. Áno, pán starosta. Na strane štyridsaťtri. Pod heslom Rodičia odpovedal Hubert vážne.

Ukážka č. 2:

No keď žobráčka naliehala a naliehala, povedal len tak bez rozmyslu: Vo vyhni mám vrecko dreveného uhlia, nech je odteraz plné dukátov. Dobré, prikývla žobráčka, stane sa ti. Kováča mrazí každé žobráckino slovo, najradšej by ju už mal z očí, ale tá vraví: Oželel si aj druhý dukát, nuž povedz, čo si ešte žiadaš. Nič, stará mať, hodil kováč rukou, choďte spánombohom. Len povedz, trvá žobráčka na svojom. Aby mal kováč svätý pokoj, vraví: Tuhľa mám jednu hruška, no len čo dozrie, vždy mi ju niekto oberie.

Cvičenie je určené pre žiakov piateho ročníka základných škôl. Cieľom je upevniť u žiakov správne používanie interpunkcie. Textové jednotky sme vyberali v súlade s didaktickou zásadou primeranosti, aby významová i štylistická rovina textov bola primeraná pre žiakov piateho ročníka.

Postup:

Vzhľadom na to, že súčasťou regulárnych výrazov sú metaznaky, ako napríklad úvodzovka, bodka, otáznik, ktoré majú vo vyhľadávaní iný ako textový význam, je treba vyhľadávací príkaz zapísať tak, aby sme úvodzovky získali v ich textovom význame. Na to sme použili obratený znak lomky, ktorý umožní vyhľadať úvodzovky v texte, a tým

Hľadané [,] 44 235 (536,16 na milión) ARF: 2 203,46 	
Prvá Pre ^{44235 absolútna frekvencia (536,16 na milión)} Dalsia Posledná	Prejsť
Vincent Šíkula	„ Co ? ”
Stanislav Háber	„ Teba pustia bez problémov cez bránu . ” ‘ kývne hlavou za Vrabčiakom .
Jana Pronská	„ Súhlasím . ”
Slavoj Vlček	“ Kráľ Zirdan preskupil svoje oddiely a poslal ich do tých búrkových mrakov .
Anton Hykisch	Učí diferencovanie myslieť , študovať tradície , dejiny , kultúrny “ background ” jednotlivých krajín .
Anton Habovštiak	“ Ešte skúsime , ” povedal jeden doktor , “ ale jeho stav sa naisto zhorší .
Slavoj Vlček	“ Nič ťa to nebude stať . ” - na okamih ešte predsa len zaváhal .
Gustáv Murín	Okrem uvedených radostí stojí za zmienku až “ Veľká akcia predposledného večera ” alias “ Noc dlhých záblí . ”
Stanislav Rakús	To nič , je ľahké , všade sa vopchá , všetko zbadá . . . ”
Michal Rybanský	„ Len čokoládu “ , vyhrlo zo mňa .
Ján Lenčo	„ Neviem , ” odpovedal , „ stratil sa mi , neviem , kde je , možno si sadol do iného vlaku , možno cestuje s nami , možno čaká na ďalší vlak , možno si to rozmyslel a vôbec necestuje . ”
Slavoj Vlček	Zoberiem si ťa za muža , ak ty ma budeš chcieť . ” “
Anton Habovštiak	“ Naozaj , ” zhlikol bedár , “ len či nás ta vpustia ? ”
Viktor Krupa	„ Vráťme sa teda na loď ! ” vykrikovali .
Jana Pronská	„ S kým sa to naposledy rozprávala ? ”
Stanislav Háber	„ Myslel som si . ”
Jozef Žarnay	„ Lenže bez mikrofónu ho bude málokto počuť . ”
Viktor Krupa	Toto bude najbezpečnejšia cesta k priateľstvu . ”
Jozef Žarnay	„ Dávajte pozor ! ”
Marián Tkáč. Rudolf Návrat	Abv sme nehovorili “ do vetra ” .

Vyhľadávali sme v podkorpuse pôvodnej slovenskej literatúry *prim-8.0-public-img-sk*. Cvičenie je určené pre 5. ročník základných škôl, preto sme pomocou filtra typov textov zúžili výber textov na subžáner pôvodnej slovenskej literatúry pre deti a mládež. Tak sme uplatnili zásadu primeranosti vo výchovno-vzdelávacom procese.

DOC.SUBG

☐ XXX

☐ YYY

☐ adn

☐ bel

☐ crm

☒ jun

☐ rms

☐ scf

☐ trv

Vybrat' všetky

Po kliknutí na farebne vyznačené kľúčové slovo sa rozbalí širší kontext k danému slovu. Korpus umožňuje kontextové rozmedzie 100 slov. Ukážky sme skopírovali

a odstránili z nich interpunkčné znamienka, ktoré identifikujú priamu reč a ktoré majú žiaci sami doplniť.

Syntaktické cvičenia

Cvičenie č. 7: Určte, či patrí konkrétne súvetie medzi podrad'ovacie alebo prirad'ovacie súvetie.

Vtedy sa roztriasla ako osika a obľal ju chladný pot.

Večer, keď som už ležala v posteli, mi prišla správa.

Veľmi sa im chcelo jesť, ale nemali sa čoho lapieť.

Len som čakal, či sa vrátiš.

Šťastie sa poddá, lebo praje odvážnym.

Chlapi sledili v prítmí, ale Macigu nevideli.

Teba alebo vyhlásia za svätú, alebo skončíš v cvokhauze.

Stíchol, pretože jeho prejav narušilo slabulinké pípanie.

Ja som, mama, tú svoju šancu cítil, ba aj videl!

Boli prekvapené, že si ich vyžiadala obidve.

Cvičenie je určené pre deviaty ročník základných škôl. Cieľom cvičenia je upevniť primárne spojky a ich prirad'ovacu alebo podrad'ovacu funkciu. Cvičenie obsahuje iba jednoduché súvetia, čo je v súlade s obsahovým a výkonovým štandardom ISCED2. Výber sme zamerali na primárnu úroveň spojok a súvetí, keďže táto téma sa v danom ročníku preberá po prvý raz a ďalej sa rozvíja až na stredných školách.

Postup:

Ako vhodný textový zdroj sme na tvorbu syntaktického cvičenia zvolili podkorpus pôvodnej slovenskej umeleckej literatúry *prim-8.0-public-img-sk*. Tento podkorpus je menší rozsahom, a keďže spojkové výrazy sú v jazyku frekventované, ich vyhľadávanie vo vybranom podkorpuse je na didaktické ciele postačujúce. Príklady z umeleckej literatúry majú okrem toho pridanú štylistickú – umeleckú hodnotu.

Vzhľadom na to, že o súvetiach sa na základnej škole učia len primárne informácie, ktoré sa prehĺbujú až na strednej škole, zvolili sme spôsob vyhľadávania prostredníctvom konkrétnych spojok pomocou atribútu CQL. Pre náš cieľ sme z učebnice pre 9. ročník základných škôl¹³ použili základné prirad'ovacie a podrad'ovacie spojky. Najprv sme pomocou príkazu CQL [word="lebo|ked'|preto|aby|že|ako|čo|ale"] vyhľadali jednoduché podrad'ovacie spojky.

Hľadané lebo ked' preto aby že ako čo ale 2 405 641 (29 157,88 na milión) ARF: 1 502 314,08 	
Strana 1	z 96 226 Prejsť Ďalšia Posledná
. Otročí duch je práve preto otročí, lebo mu chýba fantázia, korenie to života .	☐
. Ked' Filip prichádzal ku stolu, Pogan ako predsedajúci vstal . Zdvihol sa, prísny a	☐
robí srdce s bielym tričkom na prsiach, čo mi robí s dychom, ked' je zrazu	☐
, či strážcov druhého typu vyrobil Zaerp dávnejšie ako pred stopäťdesiatimi rokmi . - Aha, -	☐
na oblohu, to vtedy, ked' sa ako mladý samopašník hore nohami vyvaľoval hocikde po pažiti	☐
vychutnať slasť z ich strachu pred smrťou, lebo by ich nebol zabil zrazu, bol by	☐
sa malo písať s veľkým ká, že ked' som mu naozaj kamarát, otvoríme si okno	☐
nie sú ! A Vy dobre viete, že som bol za svojho života na Zemi vychýrený	☐
Nechaj ma, nech trochu pookrejem, skôr ako nenávratne odídeme do ríše tmy a tieňov smrti	☐
. Vytrenovala si ich všimáť si detaily, aby si mohla dospieť k záveru . Tvoje oči	☐
, vyprchá rýchlo . Zuniba si uvedomovala, že tou príčinou by bola ona . Pristúpila k	☐
vstáva od nedojedeného chleba : - Nevedel, že jeho mama bola u nás . . .	☐
viac rozslzila . Nezabudli jej však rozpovedať, že Imricha si zavolali medzi seba aj Turci a	☐
ochrancom . Prešli vari už tri roky, čo slúžil na kráľovskom zámku, ked' Samo zbadal	☐
volil dobre . Niekedy sa mi zdá, že sme so svojou manželkou pre seba priam stvorení	☐
nevedela vôbec nič . Najviac ma trápilo, že mi uniká, aké baby sa mu páčia	☐
opýta sa režisér . „ . . . ale mne je hrozná zima, “ prosíka žena	☐
, zahľbený do práce, niečo dorábal, ale ihneď súhlasil, že za ňou príbehne,	☐
! - zvolali aj ostatní kupujúci, nemali čo schmatnúť, na pult nič nepohodili a vykročili	☐
iba na hysterický rev Mr . Heavymana, aby chlapca konečne nechali nepohnuto ležať, dokiaľ nepríde	☐
by nebolo dobre hodiť medzi nich granát, ale hneď jej napadlo, že je nablízku možno	☐
nedala najavo, že je trochu zaskočená, ale zmenila taktiku : začala byť vlúdna . -	☐

Obrázok 18. Ukážka konkordancie podrad'ovacích spojok v podkorpuse pôvodnej umeleckej literatúry.

Z vyhľadaných výskytov sme vybrali vhodné príklady. Analogickým postupom sme vyhľadali v rovnakom korpuse prirad'ovacie spojky pomocou obdobného CQL príkazu [word="a|ani|ba|i|aj|ale|no|lež|alebo|či"].

¹³ Prirad'ovacie a podrad'ovacie spojky sme prebrali z učebnice J. Krajčovičovej (2011) *Slovenský jazyk pre 9. ročník základných škôl a 4. ročník osemročných gymnázií*.

zacítil , že mu čosi lezie po ruke	a	šepká slabučkým mravčím hláskom : „ Pravdaže ti	☐
živote v divočine vedel tak málo . Možno	aj	preto sa rozhodol pomôcť mi . Na naše	☐
čírom vzduchu . Som poločlovek , polohad -	a	ty NORA Niet nijakých slov len farba a	☐
, ako sú Ambrózyovci , hoci som žid	a	žid sa od groša neodhodí ani na smrteľnej	☐
: nespúšťala oči z Johanna - Jána	aj	slepý by bol videl , že by matkinu	☐
z dohľadu , vtrhli do geta , drancovali	a	kradli , čo zostalo . Rovnako sa mestá	☐
ako aj v rozhovoroch , ktoré poskytne rozhlasu	a	televízii , netajú svoje koncepcie väčších zmien .	☐
nevraľ , iba vše sa zahľadel na ľudí	i	do dvorov kde - tu nazrel . Komusi	☐
zlutoval sa nad nimi , lebo boli zmorené	a	sklesnuté ako ovce bez pastiera . Vtedy povedal	☐
, čo v tomto kraji celé generácie plienili	a	rabovali . Deti tu nezvyčajne rýchlo dospievajú pod	☐
blesk šibol celkom blízko , že Šubík nestihol	ani	do dvoch narátať . Zaburácal hrom . Zhaslo	☐
skrze Krista od základov zmení situáciu každého človeka	a	posmrtný život v nekonečnú blaženosť . 33 .	☐
, plaziaci sa po zemi , pokúšiteľ egoizmu	a	prefíkanosti . Obaja ušľachtilí muži bojujú nesebecky za	☐
: „ Hoc by kto bol , hoc	i	šarkan dajaký , keď mu poviem , zaspi	☐
– Pred štyrmi rokmi si tvrdil to isté	a	bolo po mojom . Upadol do pomykova ,	☐
plakať , keď zajtra vyjde nové slnko ,	i	keď zomierame v mori bolesti ? Prečo by	☐
to nevnímal , maznal sa s mojím telom	a	dokonale ho vyplňal . Dýchal mi na krk	☐
prosím , tu to máme ! a už	aj	on čítal s vyšetrovateľom zo zápisníka . Tak	☐
Stál v tieni prvého , neveriacky krútil hlavou	a	hrozil vztýčeným prstom . „ Ja som ti	☐
1947 . Keby som žil sto rokov ,	ani	tak na ten deň nikdy nezabudnem . Bola	☐
sekretárka . Polichotila vedúcemu , že dobre vyzerá	a	že by sa už mal vrátiť do práce	☐
jeho krásne ilustrácie Dobšinského Slovenských rozprávok ,	ale	aj knih Trojruža , Varila myšička kasičku a iných	☐
v škole , lebo tam to odo mňa	i	vyžadovali , no aj mimo školy , a	☐
láskavo a blahosklonne , bol si ako chlieb	aj	vtedy . . . – Morí ho zlosť	☐

Obrázok 19. Ukážka z konkordancie priradovacích spojok v podkorpuse pôvodnej umeleckej literatúry.

Vzhľadom na vysoký výskyt spojky **a** sme sa rozhodli použiť funkciu **Filter** na odfiltrovanie tejto spojky. Výrazne nám to uľahčilo vyberanie príkladov s ostatnými priradovacími spojkami do výsledného cvičenia. V možnostiach nastavenia filtra sme využili negatívny filter a rozmedzie filtra sme nastavili na nulovú hodnotu, ktorá prislúcha kľúčovému výrazu.

Hľadané a ani ba i aj ale no lež alebo či 3 169 694 > Negatívny filter a 1 208 659 (14 649,70 na milión) ARF: 708 637,49	
Strana 1 z 48 347	Prejsť Ďalšia Posledná
holubíc . Stalo sa vyhľadávaným letoviskom intelektuálskych samorastov	i ľudí z undergroundu . Pokútno sa tu vymieňali
hľadu . Veľmi sa im chcelo jesť ,	ale nemali sa čoho lapiť . Hladní vojaci sa
, že tu mám ešte prácu . Netrvalo	ani rok a v pažeráku tajnej polície som zmizol
lepšie . Teraz už môžeme ochutnať kolekciu ,	či je čerstvá . Vieš čo , vezmeme si
dosiaľ sú napríklad National Inquirer či Globe ,	alebo aj polobulvárny newyorský denník New York Post ,
ale duchovné , ktoré nezaberá určitý priestor ,	ale sa pohybuje takpovediac rýchlosťou myšlienky ... Toto všetko
som vzápäti a pozrel na neho lepšie ,	či okrem tých jeho rúk nenájdem na ňom aj
— do roka . Hodiny začali odbíjať ,	ale pretože boli pokazené , nemalo ich odbíjanie konca
s písaním histórie peňažníctva na Slovensku , ale	aj s tým súvisiacou kultiváciou bankového jazyka . Nielen
sa dorozumievajú hudbou ! Za to ho ešte	aj pochvália , — Mellek chytil kľučku . —
vnučky mi neunikne ani jeden jej pohyb ,	ani jeden jej krôčik . Anička sa mi s
ako môže teraz myslieť na také veci ,	ale už dlho sa túla po uliciach sama .
čo večer . Keď človek chce , zájde	aj do pekla , no nie ? — Ako
trápiť výčitky svedomia , nielen voči Fedorovi ,	ale aj voči ostatným . Nikdy v živote som
vysvetlil , že stanica je v rekonštrukcii a	aj kolajisko je už štvrtý mesiac mimo prevádzky .
na bolestný bod nula ako neraz predtým ,	ale to by nebolo to najhoršie . Horšie to
z domu , už mi nič nebolo ,	no i tak som si chcela niečo overiť .
pán nadporučík . Len tak . Ja už	ani neviem , odkiaľ som . Možno z Bratislavy
jeho smrť , aj na synov myslím ,	aj na seba , čo ak v mdlobách odpadnem
. . . len jedna chcela . . .	ale nakoniec aj tú . . . Všetky museli
v prvej vete urobil chybu a čakal ,	či to zbadá . Lenže Blažena sa ihneď ozvala
svojho tela . Energiu som cítil všade ,	aj v končekoch prstov . Nútil som sa do
to gesto : neskúsenosť odmieta neskúsenosť . Porozumela	aj jeho pohľadu . Nebolo treba slov , ale
) , oddeľujte obrazy zhasínaním svetiel (potom	aj oponu ťahajte za tmy) . Vidiny splnených
ono . Mama bola kamarátka , ale zároveň	aj autorita a najmä iná generácia . Mne chýbali

Obrázok 20. Ukážka konkordancie priradovacích spojok v podkorpuse pôvodnej umeleckej literatúry po použití negatívneho filtrovania spojky *a*.

Niektoré spojky, napríklad *či*, *aj* sa v konkordancii zobrazili nielen vo svojej primárnej funkcii spojky, ale aj s inou slovnodruhovou príslušnosťou (napr. ako častice). Preto sme použili funkciu **Filtra** a pomocou CQL príkazu [tag="O.*"] s rozsahom hľadania 0 – 0 sme vyhľadali len také výskyty, ktoré sú v textoch použité len vo funkcii spojky. Z tejto konkordancie sme ďalej do cvičenia vybrali také príklady, ktoré sú v súlade s didaktickou zásadou primeranosti.

Záver

V našej práci sme sa teoreticky i prakticky venovali využitiu zdrojov Slovenského národného korpusu pri výučbe slovenského jazyka.

Cieľom teoretickej časti bolo poukázať na všeobecné výhody práce s korpusom z hľadiska výučby slovenského jazyka, ako aj konkretizovať jednotlivé formy využitia korpusu a poukázať na inšpiratívne spôsoby jeho využitia v jednotlivých fázach vyučovacej hodiny slovenského jazyka so zameraním na didaktické metódy a postupy výchovno-vzdelávacieho procesu.

V prvej kapitole teoretickej časti sme vo všeobecnosti charakterizovali, čo je korpus a poukázali na jeho špecifické vlastnosti a výhody (morfologická, štýlovo-žánrová a bibliografická anotácia), i odlišnosti napr. od textového archívu alebo digitálnej knižnice. Priblížili sme korpus ako zdroj jazykového materiálu pri výučbe jazykovej zložky slovenského jazyka a literatúry, pričom sme sa opierali o práce M. Šimkovej, K. Gajdošovej a H. L. Ivoríkovej.

V druhej kapitole sme sa venovali konkrétnym spôsobom a možnostiam, ako využiť SNK pri výučbe jazyka. Ponúkame nielen teoretické východiská, ale aj presnú realizáciu využitia SNK a jeho nástrojov vo vyučovaní jazyka. V podkapitole sme sa zaoberali spôsobmi bezprostredného a sprostredkovaného využitia korpusu, elektronických zdrojov a nástrojov SNK na vyučovacej hodine slovenčiny. V ďalšej podkapitole sme sa sústredili na konkrétne fázy vyučovacej hodiny so zreteľom na to, ako zapracovať materiál, ktorý ponúka korpus, do vyučovacej hodiny slovenského jazyka. Uvádzame inšpiratívne príklady jeho využitia v každej z fáz výchovno-vzdelávacieho procesu. V teoretickej časti upozorňujeme na nástroje SNK a elektronické slovníkové zdroje, ktoré sú verejne dostupné, a odporúčame ich zakomponovanie do vyučovania slovenského jazyka.

Vzhľadom na praktickú časť našej práce sme venovali fixačnej a aplikačnej fáze samostatnú kapitolu, keďže metóda jazykových cvičení, ktorá sa spravidla využíva v týchto fázach, je predmetom praktickej časti našej práce.

Cieľom praktickej časti našej práce je tvorba jazykových cvičení s využitím SNK ako východiskového textového a jazykového materiálu.

V praktickej časti – 3 kapitola – sme využili prácu s korpusom na to, aby sme vytvorili osem jazykových cvičení s konkrétnou realizáciou a opisom postupu aj s vizuálnymi ukážkami tvorby jazykového cvičenia. Súčasťou praktickej časti je aj ďalších 9 cvičení v prílohe, ktoré sú tiež výsledkom primárneho cieľa praktickej časti našej práce. Pri tvorbe

cvičení sme sa snažili využívať rôzne formy, napríklad dopĺňovanie prípon, slovných tvarov, vyznačovanie jazykových javov, korektúru textov a pod., aby sme poukázali na variabilnosť foriem jazykových cvičení. Zároveň sme pri zostavovaní cvičení brali do úvahy didaktické zásady výchovno-vzdelávacieho procesu (zásada primeranosti, prepojenie teórie s praxou, zásada názornosti, aktivizácia žiakov atď.).

Cvičenia sú rozdelené podľa jazykových rovín, v práci prinášame osem cvičení s presným postupom. V časti príloh ponúkame ďalšie príklady z každej jazykovej roviny. Naším zámerom bolo ponúknuť rôzne vzory cvičení, ktoré inšpirujú čitateľa k vlastnej tvorivej didaktickej práci s korpusom.

Pri tvorbe cvičení sme pracovali s podkorpusmi najnovšej verzie SNK. Využívali sme rozšírené vyhľadávania, najčastejšie pomocou atribútu CQL alebo lemy, rovnako aj funkcie **Filter**, **Frekvencia** a **Kolokácie**. V práci sme vyhľadávali na strednej úrovni používania korpusu. Práca je primárne určená pre používateľa korpusu, ktorý už má základné vedomosti o korpuse a skúsenosti s hľadaním ako registrovaný používateľ SNK.

Naša práca je venovaná čitateľovi, ktorý má záujem o samostatnú prácu s korpusmi SNK a jeho nástrojmi, prostredníctvom ktorých dokáže vytvoriť vlastný didaktický materiál pre žiakov akéhokoľvek stupňa vzdelania. Cvičenia na báze korpusového materiálu však nemusia byť využité len ako individuálny, súkromný didaktický materiál. Didaktické cvičenia s korpusovými príkladmi možno vhodne zaradiť do učebníc alebo cvičebníc slovenského jazyka, ako aj do edukačných portálov ponúkajúcich cvičenia na precvičovanie jazykových zručností. Inšpiráciou pri výučbe slovenského jazyka a literatúry sa môžu stať inojazyčné učebnice obsahujúce cvičenia s korpusovými príkladmi (porov. Leláková 2018).

Použitá literatúra

BETÁKOVÁ, Valéria a kol.: *Teória vyučovania slovenského jazyka*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1984, 248 s.

BETÁKOVÁ, Valéria, TARCALOVÁ, Želmíra: *Didaktika materinského jazyka*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1981, 312 s.

GAJDOŠOVÁ, Katarína, LOS IVORÍKOVÁ, Helena: *Slovenský národný korpus a možnosti jeho využitia v školskej praxi*. In: *Slovenčinár. Časopis Slovenskej asociácie učiteľov slovenčiny*, 2014, roč. 1, č. 1, s. 44 – 60. Dostupné aj z WWW:

<http://korpus.juls.savba.sk/attachments/publications/2014-Gajdosova-LosIvorikova-SNK-a-moznosti-jeho-vyuzitia-v-skolskej-praxi.pdf>.

KRAJČOVIČOVÁ, Jarmila, KESSELOVÁ, Jana: *Slovenský jazyk pre 6. ročník základných škôl*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 2009. 1.vyd. 96 s. 978-80-10-01800-0.

KRAJČOVIČOVÁ, Jarmila, KESSELOVÁ, Jana: *Slovenský jazyk pre 7. ročník základných škôl*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 2010. 1. vyd. 92 s. 978-80-10-01840-6.

KRAJČOVIČOVÁ, Jarmila, KESSELOVÁ, Jana: *Slovenský jazyk pre 8. ročník základných škôl a 3. ročník osemročných gymnázií*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 2010. 1. vyd. 978-80-10-02039-3.

KRAJČOVOČOVÁ, Jarmila, KESSELOVÁ, Jana.: *Slovenský jazyk pre 9. ročník základných škôl a 4. ročník osemročných gymnázií*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 2011. 1. vyd. 127 s. 978-80-10-02106-2.

LELÁKOVÁ, Eva: *Learning Gastronomy Vocabulary Through Corpus*. Žilina: Žilinská univerzita 2018. 64 s.

ŠIMKOVÁ, Mária: *Slovenský národný korpus ako pomôcka pri výučbe slovenského jazyka* [online]. Bratislava: Slovenský národný korpus Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra SAV 2008. 16 s. [cit. 2018-03-06]. Dostupné z WWW: <http://korpus.juls.savba.sk/attachments/publications/2007-SimkovaSNK%20ako%20pomocka.pdf>.

Elektronické zdroje

DEVELOPER. Nástroj na vizualizáciu výskytov slov/a v korpuse na časovej osi.

Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, Slovenský národný korpus. Dostupné z WWW: <http://korpus.sk/developer.html>. [Cit. 2018-04-03].

Elektronické slovníky. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV. Dostupné z WWW: <http://slovníky.juls.savba.sk/>.

Korpus pro školy. Český edukačný portál: Praha: Český národní korpus. Dostupné z WWW: <https://korpus.cz/proskoly>.

LUDEVÍT – prekladač do štúrovskej slovenčiny. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV, Slovenský národný korpus. Dostupné z WWW: <http://korpus.sk/ludevít.html>. [Cit. 2018-04-03].

Slovenský národný korpus – prim-8.0-public-img-sk. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2018. Dostupný z WWW: <http://korpus.juls.savba.sk>.

Slovenský národný korpus – prim-8.0-public-inf. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2018. Dostupný z WWW: <http://korpus.juls.savba.sk>.

Slovenský národný korpus – prim-8.0-public-prf. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2018. Dostupný z WWW: <http://korpus.juls.savba.sk>.

Slovenský národný korpus – prim-8.0-public-vyv. Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV 2018. Dostupný z WWW: <http://korpus.juls.savba.sk>.

WordArt . Dostupné z WWW: <https://wordart.com/create>.

PRÍLOHA

Ukážky jazykových cvičení zo zvukovej roviny jazyka

A: Podčiarkni predložky, ktoré sa nespodobujú, a napíš prečo. (Spodobovanie na hranici slov).

Gróf tancoval s grófkou, kráľ so žobrákom, vodník s ježibabou, Indián so zbrojnošom, krasojazdkyňa s katom, drak s čertom, Neptún s vílami a medveď s koňom.

Nespodobujú sa preto, lebo _____

B: Doplň predložku podľa významu a napíš ju gramaticky správne. (Spodobovanie na hranici slov).

Roman ___ ľaku pustil mince ___ rúk a ___ posledných síl utekal ___ tmy.

Je celkom milá, priateľská, no jediná vec ___ triede nenechá ___ povšimnutia.

Hádali sa ___ domorodom jazyku a zrejme stáli hneď za rohom.

Stačí, keď ___ mnou pôjdeš na diskú do športovej haly.

„Bude ___ neho voňavý medík,“ povedal dedo a striasol včielku ___ letáčika úľa.

O chvíľu sa vráti ___ včiel, ktoré si šiel pozrieť ___ deväť míľ ďaleko .

Čln sa hladko kĺzal ___ hladine a blížil sa späť ___ brehu .

A keď sa ___ ockom dohodáme na sobotu, ostanem ___ hájovni aj spať .

Už ___ diaľky zbadali ľudí chodiacich po uliciach popri domoch.

Hľadal som ich ___ posteľou.

C: Rozdeľ vety podľa modálnosti. (oznamovacia – OZ, želacia – Ž, opytovacia – OP, zvolacia – Z, rozkazovacia – R)

1. „Ty si ich zachránil!“ skríkol na mňa muž.
2. To ti otec v noci nahovoril?
3. Maj sa krásne!
4. — Napi sa! — ponúkol ho Juraj Vicien.
5. „Kým sa vrátim, nech si prichystaná, lebo ináč uvidíš...!“ pohrozila jej.
6. To si vyhod' z hlavy!
7. „Stalo sa niečo?“

8. Zatriasol sa jej hlas.
9. Okolo nich poskakovalo niekoľko psov.
10. Dobré ráno, pani!

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.

Ukážky jazykových cvičení z morfolologickej roviny jazyka

D: Do viet doplň správne tvary gramatického vzoru pani. Podčiarkni nesklonný tvar tohto slova.

_____ farárka Eva Oslíková nie je jedinou _____ na fare. Čudné, že na ne dozerali _____ okom orla. Poznal som jednu _____, ktorú vyhodili z bytu. Istá _____, zrelá tridsiatnička, rozprávala o návšteve kráľovnej v tejto obci. Napravila si čepiec a ponáhľala sa k _____. Ja som _____ tohto domu a ako taká vediem celú domácnosť. Dve _____ sa rozprávali, že majú neuhasiteľnú spaľujúcu chuť na kaleráb. Natlačili ma do takého voza aj s ostatnými _____ a zaviezli nás inde a tam nás vyfotografovali. Niektorí sme dôverníkmi nášho pána a niektorí našej _____. Okamžite to idem povedať mladým _____. Domácu _____ mrzela mužova prostorekosť. Nuž, _____ kňažná, a vy ste ako prežili svoj život? _____ učiteľky Zajacová a Tišáková zhromaždili všetky maňušky a rozmiestnili ich tak, aby boli dobre viditeľné a všetkým dostupné. Vráti sa, aby bola jej _____. A pri tom slove sa tej panej zadrhol hlas.

E: Vo vetách nahrad' budúci tvar slovesa jeho jednoslovným synonymom.

Starosti boli v tom, že sme nevedeli, ako budeme letieť. _____
 Deň sa bude niesť aj v znamení dobrej hudby. _____
 Opäť sa bude behať v prírode. _____
 Za ruku budú viesť šťastné dievčatko, ako som ja. _____
 Aj tisíc rokov bude trvať, kým im ho niekto naruší. _____

Ukážky cvičení zo štylistickej roviny jazyka

F: Zarad'te ukážky k jazykovým štýlom.

1. Bola to otcova zelená izba s hnedou kachľovou pecou a otcove trochu tatárske oči v šikmom večernom slnku: „Ved' sa ty ešte raz vrátiš do tohto domu, vrátiš sa sem ako hluchý pes. Poznám ja dobre tvoj osud, Štefan, neujdeš mu, aj keby si lietal pod samým nebom. Dobrá ti bude aj táto strecha, keď ti raz pánboh tie hlinené husle otrieska o hlavu. “ Hľadel do otcovských očí a znenazdajky si uvedomil, že majú studenú zelenkavú farbu — farbu kameňa.
2. Realistické fotografie ponúkajú priamy pohľad na spomenuté témy, pričom surrealistické fotografie predstavujú akýsi kód 41, po rozlúštení ktorého sa nám naskytne pohľad v podstate rovnaký, ako je to pri fotografiách realistických. Kým v časoch vzniku fotografie bolo jej prvotným cieľom verne reprodukovat' okolitý svet, v dnešnej dobe sa pravdepodobne pod vplyvom reklamy tiež ako obrazu neskutočných ideálov, jej ciele posunuli do oblasti vytvárania reality iluzívnej.
3. Ďalšie skutočnosti zapísané prešetrojúcim orgánom v zmysle § 19 ods. 2 zákona č. 9/2010 Z.z. o sťažnostiach: Odmietnutie vedúceho orgánu verejnej správy, v ktorom sa sťažnosť prešetrovala, alebo ním splnomocneného zástupcu oboznámiť sa so zápisnicou splniť povinnosti podľa § 19 ods. 1 písm. i) zákona č. 9/2010 Z.z. o sťažnostiach podpísať zápisnicu... áno/nie (nehodiace sa škrtnúť). V prípade, ak sú prešetrovaním zistené nedostatky, ukladajú sa vedúcemu orgánu verejnej správy, alebo ním splnomocnenému zástupcovi nasledovné povinnosti:...

Ukážka č. 1	Ukážka č. 2	Ukážka č. 3

G: K ukážkam publicistického štýlu prirad'te žáner.

1. Vianočný program detského folklórneho súboru Malý Vtáčnik a Folklórneho súboru Vtáčnik sa uskutoční 21. decembra o 9 h. a o 11. h, 22. decembra o 15. h a o 18. h v Dome kultúry. _____
2. Domáci po jednoznačnom víťazstve budú zimovať na treťom mieste. Derby zápas s jeho typickými prvkami, hraný v chladnom počasí. Vzrušujúce momenty sa striedali na oboch stranách. V druhom polčase domáci zahodili pokutový kop, navyše, po chybe brankára dostali nešťastný gól. _____

3. Prijmeme domovníčku s možnosťou ubytovania. Požadovaný vodičský preukaz skupiny B. Pracovisko v Čadci. Tel : 0903 517 728. _____

Ukážky cvičení zo syntaktickej roviny jazyka

H: Vyznač v súvetí hlavnú (HV) a vedľajšiu (VV) vetu.

1. Neraz zjedla chlapcovi jedlo len preto, lebo sa jej nechcelo behať po poli za myškou.
2. „To viete, že vás prídem navštíviť,“ pokračuje Dorôčka.
3. Tak veľmi čakal na to, čo si kráľ naostatok zažiada.
4. „Zbadali nás?“ chcel vedieť, keď si sadal vedľa mňa.
5. Napadlo jej, že už asi o všetkom vie.
6. Po chvíli sa jej podarilo nájsť to, čo hľadala.
7. Naozajstný strach ho však pochytil až vtedy, keď kdesi v diaľke začul vyt' vlkov.
8. Bola šťastná, lebo princ Peter bol veľmi pekný a k tomu bohatý.
9. A ani nespomenuli, že sa vracajú až od bulharských hraníc!
10. Spomenul si, ako sa mu Švédi predstavili v prvý deň.

I: K tvarom slovies doplňte správnu pádovú predložku a dajte podstatné meno, ktoré sa viaže s týmto slovesom, dajte do správneho gramatického tvaru.

1. Nemusím vám vraviť, čo to znamená, komu tu ide _ _____ (život).
2. Vytrvalo čakal _ _____ (mobil) v ruke.
3. Zdvihne klobúk, utiera si pot z čela a pomaly, pokojne rozpráva _ mojom rodnom _____ (dom).
4. Museli sme volať _ tejto _____ (robota) aj susedu Madalovú, lebo pri pílení dreva bolo treba veľa ľudí.
5. Nechala zúriva _ _____ (pokoj) a až potom, keď sa utíšil, mu povedala, čo si myslí _ takom _____ (správanie).
6. O chvíľu sa už tlmene rozprával _ _____ (matka).
7. Povedala mu, že pôjde _ _____ (on), ale urobí jeden kunšt.

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že písomnú prácu s názvom *Využitie zdrojov Slovenského národného korpusu pri výučbe slovenského jazyka* som vypracovala samostatne, s pomocou literatúry a zdrojov, ktoré uvádzam v zozname použitej literatúry a elektronických zdrojoch na konci práce.

V Bratislave dňa 4.4.2018

Pod'akovanie

Ďakujem konzultantke Kataríne Gajdošovej za odborné vedenie a cenné rady pri písaní tejto písomnej práce.